

Avlägsnande – en ny form av särskild handräckning

Sammanfattning

Utskottet ställer sig i huvudsak bakom regeringens förslag till ändringar i utskökningsbalken och lagen om betalningsföreläggande och handräckning.

De lagändringar som utskottet tillstyrker innebär att det införs en ny form av särskild handräckning som ska tillämpas vid ett otillåtet besittningstagande när sökanden vill att svaranden ska flytta från hans eller hennes mark, byggnad eller liknande. Ändringarna syftar till att göra det enklare för bl.a. markägare att få tillbaka besittningen till sin mark, samtidigt som de som uppehåller sig på platsen tillförsäkras en rättssäker process. Det nya, mer effektiva förfarandet ska kallas för avlägsnande. För att underlätta för markägaren att få en ansökan om avlägsnande prövad av Kronofogdemyndigheten ska det under vissa förutsättningar vara möjligt att ansöka om avlägsnande utan att behöva lämna uppgifter om vilka svarandena är. Avlägsnandet ska även kunna genomföras mot personer som har tillkommit efter det att ansökan lämnades in. Särskilda bestämmelser införs som skyddar rättssäkerheten vid ett avlägsnande. Kronofogdemyndigheten ska bl.a. göra en intresseavvägning när myndigheten prövar hur och när ett avlägsnande ska genomföras. Myndigheten kan även meddela anstånd med avlägsnandet. Särskild hänsyn ska tas till om det finns barn på platsen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017.

Utskottet föreslår två ändringar i regeringens lagförslag. Tidsfristen för ett avlägsnande ska vara fem dagar från det att svaranden underrättades om verkställigheten, och Kronofogdemyndighetens handläggningstid bör vara tre veckor från det att handlingarna kom in.

Vidare föreslår utskottet fyra tillkännagivanden till regeringen. Enligt utskottet bör regeringen senast årsskiftet 2017/2018 ta nödvändiga initiativ till en uppföljning av regleringen. Regeringen bör också ta initiativ till att Polismyndighetens befogenheter att hantera kvarlämnad egendom i samband med ett ingripande mot en otillåten bosättning med stöd av polislagen förtydligas. Regeringen bör även återkomma med ett lagförslag som innebär att samma ansvar för kostnader ska gälla alla vid utslaget kända svarande.

Regeringen bör vidare ta initiativ till att sökandens ansvar för förrättningskostnader begränsas.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns nio reservationer (S, M, SD, MP, C, V, KD). I en av reservationerna (S, MP, V) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen i frågan om svarandens ansvar för kostnader.

Behandlade förslag

Proposition 2016/17:159 Avlägsnande – en ny form av särskild handräckning.

Cirka 20 yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	5
Redogörelse för ärendet	8
Ärendet och dess beredning.....	8
Bakgrund	8
Utskottets överväganden.....	10
Regeringens lagförslag	10
Propositionen	10
Motionerna.....	14
Utskottets ställningstagande.....	15
Kränkningar av äganderätten och Polismyndighetens befogenheter	18
Motionerna.....	18
Bakgrund.....	19
Propositionen	20
Utskottets ställningstagande.....	21
Boendesituationen för utsatta EU-medborgare.....	22
Motionerna.....	22
Det nya avlägsnandeförfarandet.....	22
Propositionen	22
Utskottets ställningstagande.....	23
Svarandens ansvar för kostnader i den summariska processen.....	23
Motionen.....	24
Bakgrund.....	24
Det nya avlägsnandeförfarandet.....	24
Utskottets ställningstagande.....	25
Förrättningskostnader vid verkställighet av ett avlägsnande	25
Motionerna.....	25
Bakgrund.....	26
Det nya avlägsnandeförfarandet.....	26
Utskottets ställningstagande.....	27
Ersättning till markägaren	28
Motionen.....	28
Propositionen	28
Utskottets ställningstagande.....	28
Ökad rättssäkerhet för svarandena.....	29
Motionen.....	29
Det nya avlägsnandeförfarandet.....	29
Utskottets ställningstagande.....	31
Intresseavvägning.....	31
Motionerna.....	31
Det nya avlägsnandeförfarandet.....	31
Utskottets ställningstagande.....	33
Hantering av otillåtna bosättningar med barn.....	33
Motionen.....	33
Det nya avlägsnandeförfarandet.....	34
Utskottets ställningstagande.....	34
Reservationer	35
1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (V).....	35

2. Kränkningar av äganderätten och Polismyndighetens befogenheter, punkt 2 (SD)	35
3. Boendesituationen för utsatta EU-medborgare, punkt 3 (V)	36
4. Svarandens ansvar för kostnader i den summariska processen, punkt 4 (S, MP, V)	37
5. Förrättningskostnader vid verkställighet av ett avlägsnande, punkt 5 (V)	38
6. Ersättning till markägaren, punkt 6 (SD)	38
7. Ökad rättssäkerhet för svarandena, punkt 7 (V)	39
8. Intresseavvägning, punkt 8 (M, C, KD)	40
9. Hantering av otillåtna bosättningar med barn, punkt 9 (SD)	41
Särskilt yttrande	42
Regeringens lagförslag, punkt 1 (M, C, KD)	42
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	43
Propositionen	43
Följdmotionerna	43
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	46

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen

a) antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i utsökningsbalken med den ändringen

– att orden ”en vecka” i 16 kap. 10 a § andra stycket ska bytas ut mot ”fem dagar”,

– att orden ”fyra veckor” i 16 kap. 10 b § första stycket ska bytas ut mot ”tre veckor”,

2. lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning,

b) ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen senast årsskiftet 2017/2018 bör ta nödvändiga initiativ till en uppföljning av regleringen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2016/17:159 punkt 2 och motion

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkandena 5 och 6,

bifaller delvis proposition 2016/17:159 punkt 1 och avslår motion

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkandena 1 och 3.

Reservation 1 (V)

2. Kränkningar av äganderätten och Polismyndighetens befogenheter

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att Polismyndighetens befogenheter att hantera kvarlämnad egendom i samband med ett ingripande mot en otillåten bosättning med stöd av polislagen förtydligas och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3693 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 1 och

avslår motion

2016/17:3673 av Mikael Eskilander och Roger Hedlund (båda SD) yrkandena 4 och 6.

Reservation 2 (SD)

3. Boendesituationen för utsatta EU-medborgare

Riksdagen avslår motion

2016/17:3665 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkandena 1 och 2.

Reservation 3 (V)

4. Svarandens ansvar för kostnader i den summariska processen

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att samma ansvar för kostnader ska gälla alla vid utslaget kända svarande och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkande 2.

Reservation 4 (S, MP, V)

5. Förrättningskostnader vid verkställighet av ett avlägsnande

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att sökandens ansvar för förrättningskostnader begränsas och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3693 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 3 och

bifaller delvis motionerna

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkande 7 och

2016/17:3673 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande 1.

Reservation 5 (V)

6. Ersättning till markägaren

Riksdagen avslår motion

2016/17:3673 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkandena 2 och 3.

Reservation 6 (SD)

7. Ökad rättssäkerhet för svarandena

Riksdagen avslår motion

2016/17:3665 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkandena 3–5.

Reservation 7 (V)

8. Intresseavvägning

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkande 4 och

2016/17:3693 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 2.

Reservation 8 (M, C, KD)

9. Hantering av otillåtna bosättningar med barn

Riksdagen avslår motion

2016/17:3673 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande 5.

Reservation 9 (SD)

Stockholm den 9 maj 2017

På civilutskottets vägnar

Caroline Szyber

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Caroline Szyber (KD), Hillevi Larsson (S), Ewa Thalén Finné (M), Carl-Oskar Bohlin (M), Roger Hedlund (SD), Eva Sonidsson (S), Ola Johansson (C), Emma Hult (MP), Mats Green (M), Mikael Eskilandersson (SD), Robert Hannah (L), Johanna Haraldsson (S), Shadiye Heydari (S), Lars Beckman (M), Lotta Johnsson Fornarve (V), Eva Lindh (S) och Faradj Koliev (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Chefen för Justitiedepartementet beslutade den 30 september 2015 att ge en utredare i uppdrag att biträda departementet med att analysera och ge förslag på hur markägares möjligheter att få handräckning vid otillåtna bosättningar kan förbättras (Ju2015/07281/P).

Uppdraget redovisades i maj 2016 i departementspromemorian Otillåtna bosättningar (Ds 2016:17). Promemorian har remissbehandlats.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att fastighetsägares möjligheter till handräckning av otillåtna bosättningar förbättras (bet. 2016/17:CU8 punkt 1, rskr. 2016/17:166).

Lagrådet har yttrat sig över regeringens lagförslag.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och regeringens lagförslag i bilaga 2.

Fyra motioner har väckts med anledning av propositionen. Motionsförslagen finns i bilaga 1.

Bakgrund

På senare år har flera större tillfälliga bosättningar byggts upp på olika platser i Sverige. Dessa har framför allt etablerats i anslutning till de större städerna men även på skogsmark och fungerar i stor utsträckning som boplatser. I en del av dessa bosättningar finns det även barn. Bosättningarna består i många fall av kojor, tält eller husvagnar utan tillgång till rinnande vatten, sophantering och sanitetsanläggningar. Tillfälliga bosättningar av mer säsongsbetonad karaktär förekommer också runt om i landet, även långt från städer och tätorter.

Tillfälliga bosättningar har etablerats på både offentliga platser och privat mark. I stor utsträckning ägs marken av kommuner eller juridiska personer, men även enskilda privata fastighetsägare är berörda. I många fall är de tillfälliga bosättningarna otillåtna, vilket innebär att de har etablerats utan markägarens tillstånd. För en markägare eller nyttjanderättshavare kan de tillfälliga bosättningarna vara problematiska av flera anledningar. Inte minst kan de tillfälliga bosättningarna innebära en inskränkning i markägarens möjligheter att använda marken. Det förekommer även att markägaren behöver städa, sanera och återställa marken efter det att en bosättning har flyttats, vilket är ett arbete som kan vara tidskrävande och medföra kostnader som uppgår till stora belopp.

Oavsett om en bosättning etableras på en offentlig plats eller privat mark gör sig i regel den som bosätter sig på någon annans mark utan tillstånd och

utan att ha stöd för detta i allemansrätten skyldig till ett brott. Enligt polislagen (1984:387) har en polisman rätt att avvisa eller avlägsna någon om det behövs för att avvärja en straffbelagd handling (13 § polislagen). Ett sådant ingripande kan göras vid såväl brott enligt brottsbalken som brott mot andra straffstadganden. Den straffbestämmelse som framför allt aktualiseras vid otillåtna bosättningar är bestämmelsen om egenmäktigt förfarande. För egenmäktigt förfarande döms den som gör intrång i någon annans besittning av en fastighet eller obehörigen skiljer någon annan från besittningen av en fastighet eller del av en fastighet (8 kap. 11 § brottsbalken). För straffrättsligt ansvar kan det vara tillräckligt att någon ställer upp något skrymmande eller parkerar ett fordon eller en maskin på någon annans mark (jfr rättsfallet NJA 1970 s. 29).

Även andra straffrättsliga bestämmelser kan komma i fråga, t.ex. om hemfridsbrott, olaga intrång, skadegörelse, åverkan och nedskräpning. Efter det att personerna har avlägsnats från platsen kan rättegångsbalkens och brottsbalkens bestämmelser om beslag respektive förverkande vara tillämpliga för att ta hand om kvarlämnad egendom.

Polismyndigheten framhåller i en redovisning från 2015 att myndigheten förväntas arbeta mer enhetligt och aktivt mot otillåtna bosättningar i enlighet med nya rekommendationer som har tagits fram. Myndigheten strävar dessutom efter att agera i ett tidigt skede, innan full etablering av bosättningen har skett, vilket minskar risken för att egendom lämnas kvar på platsen.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag. Därefter behandlar utskottet följdmotioner som innehåller förslag på tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknuter till lagförslagen.

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag med den ändringen att dels orden ”en vecka” i 16 kap. 10 a § andra stycket utsökningsbalken ska bytas ut mot ”fem dagar”, dels orden ”fyra veckor” i 16 kap. 10 b § första stycket samma balk ska bytas ut mot ”tre veckor”. Vidare ställer riksdagen sig bakom det som utskottet anför om att regeringen senast årsskiftet 2017/2018 bör ta nödvändiga initiativ till en uppföljning av regleringen och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservation 1 (V) och det särskilda yttrandet (M, C, KD).

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår att det ska införas en ny form av särskild handräckning som gäller avflyttning vid en otillåten besittningsrubbing. Förfarandet är tänkt som ett alternativ till ett polisiärt ingripande som markägaren kan använda sig av för att få hjälp med att avlägsna en otillåten bosättning.

Det nya, mer effektiva förfarandet ska benämnas avlägsnande och innehålla bestämmelser som kompletterar befintliga bestämmelser om särskild handräckning i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Det ska vidare införas nya regler om avlägsnande i utsökningsbalken. Bestämmelserna ska gälla vid verkställighet av en exekutionstitel som gäller en förpliktelse för den som har rubbat sökandens besittning att, i fall som inte avser avhysning, flytta från fast egendom, en bostadslägenhet eller något annat utrymme i en byggnad eller i annan lös egendom.

Förslagen syftar till att göra det enklare för bl.a. markägare att få tillbaka besittningen till sin mark, samtidigt som de som uppehåller sig på platsen tillförsäkras en rättssäker process.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017.

Uppgifter om svaranden i ansökan

Regeringen föreslår i ett nytt andra stycke i 18 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning att en ansökan om avlägsnande inte behöver innehålla personuppgifter om svaranden, om sökanden trots rimliga ansträngningar inte kan lämna dessa.

Regeringen anför i propositionen bl.a. följande skäl för förslaget (s. 27–28).

[...] lättnader i kravet på att lämna uppgifter om svaranden [innebär] ett avsteg från den grundläggande principen om att en kontradiktorisk process förs mellan kända parter. Utgångspunkten bör därför även fortsättningsvis vara att den sökande ska lämna uppgifter om vem motparten är. En lättnad i detta avseende bör inte gå längre än vad som är motiverat för att sökanden ska kunna ta till vara sin rätt.

Frågan blir i stället vilka krav på identifieringsförsök som bör ställas på den sökande. I promemorian föreslås att den sökande ska göra rimliga ansträngningar för att klarlägga svarandens identitet. [...] Fördelen med en ordning som utgår från att den sökande gör egna ansträngningar, jämfört med t.ex. ett uppenbarhetsrekvisit som till fullo prövas av Kronofogdemyndigheten, är att den sökande får förutsättas besöka platsen. I samband med detta kan markägaren informera de som påträffas om att de inte har rätt att vara på platsen och om hans eller hennes avsikter att ansöka om ett avlägsnande. De boende ges då också tillfälle att lämna platsen självant. Regeringen bedömer att ett krav på den sökande att göra rimliga ansträngningar för att få fram uppgifter om svaranden ger tillräckliga lättnader för att tillgodose behovet av att göra förfarandet mer effektivt.

Vilka utredningsåtgärder den sökande måste ha vidtagit för att ha gjort vad som rimligen kan krävas, får bedömas från fall till fall. Kravet på den sökande bör inte ställas särskilt högt. Kravet bör normalt kunna anses vara uppfyllt om sökanden har besökt platsen och tillfrågat svaranden om hans eller hennes personuppgifter. Detta är också ofta nödvändigt för att sökanden ska kunna lämna uppgifter om antalet personer och om det kan antas finnas barn på platsen, vilket är uppgifter som behövs för Kronofogdemyndighetens handläggning. Det ligger i den sökandes intresse att lämna så utförliga uppgifter som möjligt för att ansökan ska kunna leda till ett utslag som kan verkställas. Ibland kan dock omständigheterna vara sådana att det framstår som utsiktslöst att alls få fram uppgifter, även om sökanden besöker platsen. Så kan vara fallet när någon har ockuperat och låst in sig i en byggnad, eller om det finns befogad anledning att anta att sökanden riskerar att utsättas för våld eller hot i samband med identifieringsförsöket. I sådana fall bör det inte krävas att sökanden har tillfrågat de svarande om deras personuppgifter för att anses ha gjort vad som rimligen krävs.

Proportionalitetsbedömning

Regeringen redovisar att Högsta förvaltningsdomstolen har förklarat att proportionalitetsprincipen gäller som allmän rättsgrundsats inom förvaltningsrätten (HFD 2012 ref. 12) och att proportionalitetsprincipen i flera fall har lagfästs, t.ex. i 24 kap. 1 § rättegångsbalken, 8 § polislagen och 2 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244). Regeringen föreslår mot den bakgrunden att Kronofogdemyndigheten ska göra en proportionalitetsbedömning vid prövningen av om en ansökan om avlägsnande ska bifallas. I ett nytt andra stycke i 43 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning

föreslås sålunda att en ansökan om avlägsnande får bifallas endast om skälen för åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för svaranden.

Regeringen anför därutöver i propositionen bl.a. följande (s. 32).

Som utgångspunkt för bedömningen bör gälla att den sökande ska återfå besittningen till den mark eller det utrymme som någon annan har tagit i anspråk utan tillåtelse. Mot sökandens intresse av att återfå besittningen bör ställas den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för svaranden. Utrymmet för att bedömningen ska kunna leda till att de som uppehåller sig på platsen får vara kvar bör dock vara begränsat. Europadomstolen har framhållit att rätten till skydd för hemmet i artikel 8 inte innebär någon skyldighet för konventionsstaterna att tolerera ett otillåtet besittningstagande under obegränsad tid och att en person som har tagit annans mark i besittning utan att ha rätt till detta, inte kan räkna med att få stanna kvar på platsen (Yordanova m.fl. mot Bulgarien [2012], punkt 121 och 131).

Tidsfrist för ett avlägsnande

Regeringen föreslår i andra stycket i en ny 10 a § i 16 kap. utsökningsbalken att ett avlägsnande får ske tidigast en vecka från det att svaranden underrättades om verkställigheten. Vid verkställighet av ett interimistiskt beslut om avlägsnande ska dock ingen tidsfrist löpa.

Regeringen anför i propositionen bl.a. följande skäl för förslaget (s. 37–38).

Eftersom avlägsnande aktualiseras när någon olovligen har rubbat sökandens besittning ska verkställigheten hanteras skyndsamt. Samtidigt måste det beaktas att svaranden ofta befinner sig i en utsatt situation. Svaranden måste därför få tillräcklig tid på sig att ordna avflyttningen. Om svaranden har sitt boende på den plats som avlägsnandet ska ske från måste han eller hon få en reell möjlighet att ordna ett alternativt boende eller i vart fall få möjlighet att ta hjälp av sociala myndigheter för att ordna sin akuta situation.

Det finns i dag inga tidsfrister för verkställighet av särskild handräkning. Vid avhysning gäller däremot att avhysningen får ske tidigast en vecka från det att svaranden bereddes tillfälle att yttra sig. [...] I promemorian föreslås att det för avlägsnande införs en tidsfrist liknande den som gäller vid avhysning. Fristen föreslås dock vara fem dagar. Som argument för att fristen bör vara kortare vid avlägsnande än vid avhysning anför att behovet av att avvakta med verkställighet inte bör vara lika stort vid avlägsnande som vid en avhysning och att de sociala myndigheternas ansvar inte sträcker sig lika långt.

Regeringen anser att det finns ett värde i att ordningen för avlägsnande stämmer överens med vad som gäller vid avhysning om det inte finns särskilda skäl som motiverar en annan ordning. Vid avhysning har de sociala myndigheterna ett långtgående ansvar som bl.a. kan innefatta hjälp att betala hyran, vilket kan få till följd att avhysningen inte genomförs. [...] Situationen är inte densamma vid avlägsnande som vid avhysning, bland annat eftersom de sociala myndigheternas ansvar oftast inte är lika omfattande. För att de sociala myndigheterna ska kunna fullgöra det ansvar de ändå har måste de dock få rimlig tid på sig. Som flera remissinstanser påpekar har svaranden även vid avlägsnande ett behov av viss tid för att kunna förbereda flytten, transportera bort egendom och ordna ett annat boende. Svaranden kan i vissa fall få hjälp av ideella organisationer som

också behöver viss tid för att kunna erbjuda olika former av insatser. Det bör även beaktas att det vid en otillåten bosättning ofta rör sig om ett stort antal personer, vilket innebär att mer tid kan behövas än om verkställigheten avser en ensam svarande. Med beaktande av dessa omständigheter anser regeringen att fristen vid avlägsnande bör vara lika lång som vid avhysning, dvs. en vecka.

Kronofogdemyndighetens handläggningstid

Regeringen föreslår i första stycket i en ny 10 b § i 16 kap. utsökningsbalken att ett avlägsnande om möjligt ska ske inom fyra veckor från det att de handlingar som behövs kom in till Kronofogdemyndigheten.

Regeringen anför i propositionen bl.a. följande skäl för förslaget (s. 39–40).

Vid verkställighet av särskild handräckning anges ingen tidsfrist inom vilken verkställighet ska ske. En sådan tidsfrist finns däremot vid avhysning. Om möjligt ska avhysning ske inom fyra veckor från det att behövliga handlingar kom in till Kronofogdemyndigheten [...]. I promemorian föreslås att avlägsnande om möjligt ska ske inom tre veckor från det att behövliga handlingar kom in till Kronofogdemyndigheten. Som skäl för att handläggningstiden bör vara tre i stället för fyra veckor anføres i promemorian att skyddsbehovet i avlägsnandemål i regel inte är lika stort som i avhysningsmål. Vidare påpekas att verkställighet i dessa ärenden normalt kan ske inom en betydligt kortare tid.

Regeringen instämmer i promemorians bedömning att en tidsfrist bör gälla för Kronofogdemyndighetens handläggning. Genom att införa en tidsfrist av den typ som gäller i avhysningsmål markeras att avlägsnandemål ska handläggas skyndsamt. Regeringen instämmer också i att ett avlägsnande normalt bör kunna verkställas inom tre veckor. I vissa fall kan det dock finnas anledning att delge svaranden underrättelse om verkställighet. Om kungörelsedelgivning används anses svaranden delgiven först två veckor efter beslutet om kungörelsedelgivning [...]. Som vissa remissinstanser har påpekat kan det i en sådan situation vara i det närmaste omöjligt för Kronofogdemyndigheten att genomföra verkställigheten inom tre veckor. [...] det [anses] vidare finnas ett värde i att ordningen för avlägsnande stämmer överens med vad som gäller vid avhysning om det inte finns särskilda skäl som motiverar en annan ordning. Regeringen anser därför att samma handläggningstid bör gälla vid avlägsnande som vid avhysning, dvs. fyra veckor.

Som anføres i promemorian bör fristen, liksom vid avhysning, inte vara absolut eftersom det ibland kan finnas anledning att överskrida fristen på grund av exempelvis arbetsläget vid Kronofogdemyndigheten. Myndigheten lär dock endast i undantagsfall behöva mer än fyra veckor för att verkställa ett avlägsnande.

Lagförslagen i övrigt

I propositionen föreslår regeringen, utöver vad som redovisats ovan, bl.a. följande.

Om en ansökan om avlägsnande saknar uppgifter om svaranden, ska svaranden i samband med att han eller hon föreläggs att yttra sig över ansökan även uppmanas att lämna uppgifter om sig själv.

I utslag som avser avlägsnande ska endast de svarande som anges i ansökan kunna bli skyldiga att ersätta sökandens kostnader i målet.

Kronofogdemyndigheten ska underrätta svaranden innan ett avlägsnande sker. Enligt regeringen motiveras detta av att ett avlägsnande ofta är en mycket ingripande åtgärd och att svaranden genom underrättelsen får möjlighet att förbereda sig på verkställigheten och framställa eventuella invändningar.

När ett avlägsnande genomförs ska skälig hänsyn tas till såväl sökandens intresse som svarandens situation (intresseavvägning). Enligt regeringen har svaranden rätt till en verkställighetsprocess som tar hänsyn till hans eller hennes situation och möjliggör en ordnad avflyttning. Kronofogdemyndigheten bör därför, liksom vid avhysning, göra en bedömning av hur och när verkställigheten bör genomföras.

Kronofogdemyndigheten får bevilja anstånd med avlägsnandet om det behövs av hänsyn till svaranden.

Om en sökande medger uppskov med avlägsnandet och uppskovet varar över sex månader från dagen för ansökan, förfaller ansökan, om det inte finns särskilda skäl att godta ytterligare uppskov.

Ett avlägsnande ska få verkställas även mot en tredje man som hindrar sökanden i utövningen av hans eller hennes rätt, om det är uppenbart att tredje mannen saknar fog att motsätta sig verkställigheten.

Kronofogdemyndigheten ska vid behov ordna transport av egendom som ska föras bort och hyra utrymme för förvaring av egendomen i enlighet med vad som i övrigt gäller vid verkställighet av särskild handräckning. Om svaranden inte tar hand om egendomen och om något lämpligt förvaringsutrymme inte kan anordnas, får Kronofogdemyndigheten besluta att egendomen ska säljas eller i vissa fall förstöras.

I mål om avlägsnande ansvarar sökanden inte för kostnader för förvaring av egendom eller för andra åtgärder som väsentligen avser att skydda svaranden mot förlust. Detsamma gäller för kostnader som uppstår vid försäljning av sådan egendom som inte har tagits om hand. Enligt regeringen bör sökandens ansvar för kostnader vid avlägsnande inte sträcka sig längre än vid avhysning, och det undantag från kostnadsansvaret för bl.a. förvaring av egendom som gäller vid avhysning bör därför tillämpas även vid avlägsnande.

Vid avlägsnande får förrättningskostnader endast utsökas hos en svarande som anges i den ansökan som ligger till grund för exekutionstiteln.

Vid kungörelsedelgivning av en obestämd krets i ett mål om avlägsnande enligt lagen om betalningsföreläggande och handräckning ska ett meddelande om det huvudsakliga innehållet i handlingen och om var den hålls tillgänglig anslås i anslutning till den plats som avlägsnandet avser.

Om det i ett mål om avlägsnande finns svarande som är oidentifierade, behöver en sökande som överklagar inte lämna personuppgifter om sin motpart i de fall uppgifterna saknas i målet hos Kronofogdemyndigheten.

Motionerna

Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) framställer i kommittémotion 2016/17:3672 fyra yrkanden om ändringar i regeringens lagförslag.

Motionärerna yrkar att regeringens förslag till 18 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning ska antas med den ändringen att uttrycket ”rimliga ansträngningar” i andra stycket ska bytas ut mot ”någon åtgärd för att identifiera svaranden” (yrkande 1). De vill att det ska vara tydligt att kraven på sökanden inte bör ställas särskilt högt och att det i vissa fall inte bör krävas någon konkret åtgärd från sökandens sida.

De yrkar också att regeringens förslag till 43 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning ska antas med den ändringen att andra stycket i paragrafen ska utgå (yrkande 3). Motionärerna menar att ett lagfästande av proportionalitetsprincipen i detta sammanhang kan ge intryck av att lagstiftaren avser något annat än vad som redan följer av gällande rätt.

De yrkar även att regeringens förslag till 10 a § i 16 kap. utsökningebalken ska antas med den ändringen att orden ”en vecka” i andra stycket ska bytas ut mot ”fem dagar” (yrkande 5). Motionärerna hänvisar till promemorians förslag om en frist på fem dagar och anser att den tiden räcker. De pekar på att de sociala myndigheternas ansvar inte är lika långtgående vid avlägsnande som vid avhysning.

Motionärerna yrkar vidare att regeringens förslag till 10 b § i 16 kap. utsökningebalken ska antas med den ändringen att orden ”fyra veckor” i första stycket ska bytas ut mot ”tre veckor” (yrkande 6). Motionärerna hänvisar till promemorians förslag om en handläggningstid på tre veckor och anser att den tiden räcker. De menar att det undantagsvisa användandet av kungörelse-delgivning inte motiverar att tiden sträcks ut till fyra veckor.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Den som bosätter sig på någon annans mark utan tillstånd och utan att ha stöd för detta i allemansrätten gör sig i regel skyldig till ett brott. Utskottet konstaterar att Polismyndigheten i en redovisning från 2015 framhåller att myndigheten förväntas arbeta mer enhetligt och aktivt mot otillåtna bosättningar i enlighet med nya rekommendationer som har tagits fram. Myndigheten strävar dessutom efter att agera i ett tidigt skede, innan full etablering av bosättningen har skett, vilket minskar risken för att egendom lämnas kvar på platsen.

Även om Polismyndigheten i de flesta fall har legala förutsättningar att ingripa mot otillåtna bosättningar finns det ett behov av ett alternativt förfarande som markägare kan använda sig av för att få hjälp med att avlägsna en otillåten bosättning. Det nu gällande regelverket för särskild handräckning och fastighetsägares bristande möjligheter att få hjälp med otillåtna bosättningar har utsatts för kritik. Det har ansetts att det är för svårt att få hjälp med att avlägsna otillåtna bosättningar och att regelverket inte är utformat för att hantera de otillåtna bosättningar som har etablerats i landet på senare år. Utskottet konstaterar att det nuvarande regelverket för särskild handräckning inte är särskilt väl anpassat för att hantera större otillåtna bosättningar.

Utskottet har uttalat att det är angeläget att fastighetsägares möjligheter till handräckning förbättras genom ett enklare och mindre kostsamt förfarande. Som nämnts ovan har riksdagen också på initiativ av utskottet tillkännagett för regeringen att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att fastighetsägares möjligheter till handräckning av otillåtna bosättningar förbättras (bet. 2016/17:CU8 punkt 1, rskr. 2016/17:166).

Mot denna bakgrund välkomnar utskottet regeringens förslag om en ny, mer effektiv form av särskild handräckning som gäller avflyttning vid en otillåten besittningsrubbnings och som syftar till att göra det enklare för bl.a. markägare att få tillbaka besittningen till sin mark, samtidigt som de som uppehåller sig på platsen tillförsäkras en rättssäker process.

I det följande behandlar utskottet de frågor som aktualiseras genom motionerna i ärendet.

Uppgifter om svaranden i ansökan

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag att en ansökan om avlägsnande inte behöver innehålla personuppgifter om svaranden, om sökanden trots rimliga ansträngningar inte kan lämna dessa. Utskottet vill här särskilt framhålla vad som anges i propositionen om att kravet på sökanden inte bör ställas särskilt högt och att kravet normalt bör kunna anses vara uppfyllt om sökanden har besökt platsen och tillfrågat svaranden om hans eller hennes personuppgifter. Utskottet vill även understryka vad som uttalas i propositionen om att det i vissa fall inte bör krävas att sökanden har tillfrågat svarandena om deras personuppgifter för att anses ha gjort vad som rimligen krävs. Så bör alltså vara fallet t.ex. när någon har ockuperat och låst in sig i en byggnad eller om det finns befogad anledning att anta att sökanden riskerar att utsättas för våld eller hot i samband med identifieringsförsöket.

Genom vad som anförts ovan får önskemålen i kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkande 1 anses vara i huvudsak tillgodosedda.

Proportionalitetsbedömning

Utskottet konstaterar att proportionalitetsprincipen är en allmän rättsgrundsats som gäller även utan särskilt lagstöd. Utskottet kan därför i och för sig ställa sig bakom regeringens förslag att den uttryckligen lagfästs, på samma sätt som har skett och föreslås ske i ett antal andra fall. Utskottet vill dock betona att en sådan kodifiering inte innebär någon ändring av principens innebörd eller räckvidd enligt gällande rätt. Utskottet vill även framhålla vad som uttalas i propositionen om att utgångspunkten bör vara att sökanden ska återfå besittningen till den mark eller det utrymme som någon annan har tagit i anspråk utan tillåtelse. Utrymmet för att bedömningen ska kunna leda till att de som uppehåller sig på platsen får vara kvar bör vara mycket begränsat.

Genom vad som anförts ovan får önskemålen i kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkande 3 anses vara i huvudsak tillgodosedda.

Tidsfrist för ett avlägsnande

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag att ingen tidsfrist ska löpa vid verkställighet av ett interimistiskt beslut om avlägsnande. När det däremot gäller förslaget att ett avlägsnande i övriga fall ska få ske tidigast en vecka från det att svaranden underrättades om verkställigheten, anser utskottet i likhet med vad som föreslogs i promemorian att tiden bör vara fem dagar. Regeringens förslag innebär att samma frist bör gälla som vid avhysning. Utskottet konstaterar dock att vid avhysning har de sociala myndigheterna ett långtgående ansvar som bl.a. kan innefatta hjälp med att betala hyran, vilket kan få till följd att avhysningen inte genomförs. Situationen är inte densamma vid avlägsnande, bl.a. eftersom de sociala myndigheternas ansvar oftast inte är lika omfattande. En frist på fem dagar bör därför vara tillräcklig vid ett avlägsnande.

Utskottets förslag innebär alltså att regeringens förslag till 10 a § i 16 kap. utskökningsbalken antas med den ändring som anges ovan. Eftersom utskottets förslag överensstämmer med förslaget i promemorian, finns det inte anledning att inhämta några upplysningar eller yttranden. Utskottet anser vidare att ändringen är av en sådan beskaffenhet att Lagrådets granskning skulle sakna betydelse.

Utskottets ställningstagande innebär ett bifall till kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkande 5.

Kronofogdemyndighetens handläggningstid

När det gäller regeringens förslag att ett avlägsnande om möjligt ska ske inom fyra veckor från det att de handlingar som behövs kom in till Kronofogdemyndigheten anser utskottet i likhet med vad som föreslogs i promemorian att tiden bör vara tre veckor. Regeringens förslag innebär att samma handläggningstid bör gälla som vid avhysning. Utskottet konstaterar dock att skyddsbehovet i avlägsnandemål i regel inte är lika stort som i avhysningsmål och att verkställighet i avlägsnandemål normalt bör kunna ske inom en betydligt kortare tid. Inte heller motiverar det undantagsvisa användandet av kungörelsedelgivning vid underrättelse om verkställighet att handläggningstiden generellt sträcks ut till fyra veckor.

Utskottets förslag innebär alltså att regeringens förslag till 10 b § i 16 kap. utskökningsbalken antas med den ändring som anges ovan. Eftersom utskottets förslag överensstämmer med förslaget i promemorian, finns det inte anledning att inhämta några upplysningar eller yttranden. Utskottet anser vidare att ändringen är av en sådan beskaffenhet att Lagrådets granskning skulle sakna betydelse.

Utskottets ställningstagande innebär ett bifall till kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkande 6.

Lagförslagen i övrigt

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen nu antar regeringens lagförslag i övriga delar. Utskottet anser att riksdagen bör anta lagförslagen av de skäl som anförs i propositionen.

Uppföljning av den nya regleringen

Det är viktigt att regeringen noga följer utvecklingen och tillämpningen av den nya regleringen för att säkerställa att den får avsedd effekt i form av ett enklare förfarande för bl.a. markägare, samtidigt som de som uppehåller sig på platsen tillförsäkras en rättssäker process. Regeringen bör därför senast årsskiftet 2017/2018 ta nödvändiga initiativ till en uppföljning av regleringen. Uppföljningen bör bl.a. omfatta tillämpningen av proportionalitetsprincipen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Utskottet övergår nu till att under särskilda rubriker behandla de motionsyrkanden som innehåller förslag om tillkännagivanden i frågor som anknyter till lagförslagen.

Kränkningar av äganderätten och Polismyndighetens befogenheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att Polismyndighetens befogenheter att hantera kvarlämnad egendom i samband med ett ingripande mot en otillåten bosättning med stöd av polislagen förtydligas och tillkännager detta för regeringen. Motionsyrkanden med förslag om åtgärder mot kränkningar av äganderätten avslås.

Jämför reservation 2 (SD).

Motionerna

Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) föreslår i kommittémotion 2016/17:3673 ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur brott mot allemansrätten bättre kan bekämpas (yrkande 6). Enligt motionärerna ska det vara tydligt att den som bosätter sig utan tillåtelse på någon annans mark, utöver den natt som enligt hävd och s.k. allemansrätt är tillåtet, gör sig skyldig till ett brott som ska lagföras.

I samma kommittémotion föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att det normalt ska vara en fråga för polisen att avlägsna en otillåten bosättning och att en bosättning som varit olovlig redan från början aldrig ska kunna hävda någon slags besittningsrätt vid det förfarandet (yrkande 4).

Robert Hannah m.fl. (L) föreslår i kommittémotion 2016/17:3693 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som förtydligar Polismyndighetens befogenheter att hantera kvarlämnad egendom i samband med ett ingripande mot en otillåten bosättning med stöd av polislagen (yrkande 1). Motionärerna hänvisar till ett remissvar från Justitieombudsmannen, som föreslår en översyn av reglerna om hur den kvarlämnade egendomen ska hanteras för att ge Polismyndigheten fullt fungerande lagliga verktyg.

Bakgrund

Skyddet för egendom är reglerat i grundlagen och är ett skydd mot ingrepp i den enskildes egendom från det allmännas sida. I 2 kap. 15 § regeringsformen anges bl.a. att vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. I samma paragraf anges att oberoende av vad som föreskrivits om egendomsskydd ska alla ha tillgång till naturen enligt allemansrätten. Allemansrätten är inte obegränsad, men hur långt allemansrätten sträcker sig är inte tydligt definierat i lagstiftningen. Allemansrätten får i stället sitt innehåll främst genom motsatsvisa tolkningar av vissa straffstadganden. Det står dock klart att allemansrätten endast ger en begränsad rätt att tälta eller sätta upp en husvagn på någon annans mark. En bosättning är därför som utgångspunkt otillåten om den har etablerats på någon annans mark utan markägarens tillstånd eller annat stöd i lag. Mot kränkningar av äganderätten som utförs av enskilda personer tillförsäkras ägaren ett skydd för sin egendom i första hand genom straffbestämmelserna i 8–10 och 12 kap. brottsbalken. Där regleras bl.a. stöld, egenmäktigt förfarande och skadegörelse.

Den som bosätter sig på någon annans mark utan tillstånd och utan att ha stöd för detta i allemansrätten gör sig alltså i regel skyldig till ett brott. Enligt polislagen (1984:387) har en polisman rätt att avvisa eller avlägsna någon om det behövs för att avvärja en straffbelagd handling (13 § polislagen). Ett sådant ingripande kan göras vid såväl brott enligt brottsbalken som brott mot andra straffstadganden. Den straffbestämmelse som framför allt aktualiseras vid otillåtna bosättningar är bestämmelsen om egenmäktigt förfarande. För egenmäktigt förfarande döms den som gör intrång i någon annans besittning av en fastighet eller obehörigen skiljer någon annan från besittningen av en fastighet eller del av en fastighet (8 kap. 11 § brottsbalken). För straffrättsligt ansvar kan det vara tillräckligt att någon ställer upp något skrymmande eller parkerar ett fordon eller en maskin på någon annans mark (jfr rättsfallet NJA 1970 s. 29).

Även andra straffrättsliga bestämmelser kan komma i fråga, t.ex. om hemfridsbrott, olaga intrång, skadegörelse, åverkan och nedskräpning. Efter

det att personerna har avlägsnats från platsen kan rättegångsbalkens och brottsbalkens bestämmelser om beslag respektive förverkande vara tillämpliga för att ta hand om kvarlämnad egendom.

Propositionen

Regeringen har i lagstiftningsärendet gjort bedömningen att Polismyndigheten har de legala förutsättningarna som krävs för att i de flesta fall kunna ingripa mot otillåtna bosättningar. Som skäl för det har regeringen i propositionen anfört bl.a. följande (s. 19–20).

Polismyndigheten har till uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet samt utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal (2 § första stycket 1 och 3 polislagen). I dessa uppgifter ingår att ingripa mot en otillåten bosättning där brottslig verksamhet pågår. I 13 § polislagen regleras de närmare förutsättningarna för när en polisman kan avvisa, avlägsna eller tillfälligt omhänderta en person. Naturligtvis kan Polismyndigheten hamna i situationer där en prioritering av befintliga resurser måste göras. Som utgångspunkt ska dock Polismyndigheten ingripa i de fall en markägare gör en anmälan om en otillåten bosättning. Om Polismyndigheten vidtar åtgärder med stöd av polislagen kan kvarlämnad egendom under vissa förutsättningar tas om hand enligt bestämmelserna i rättegångsbalken. Regeringen bedömer att befintliga bestämmelser är tillräckliga i dessa avseenden. Vidare finns det flera mekanismer som syftar till att säkerställa ett rättssäkert förfarande hos Polismyndigheten.

I juli 2015 gav regeringen Polismyndigheten i uppdrag att föreslå åtgärder för att motverka brottslighet som riktas mot utsatta EU-medborgare och annan brottslighet som begås i anslutning till tiggeri eller tillfälliga boplatser. I december 2015 lämnade Polismyndigheten en redovisning av uppdraget. Inom ramen för uppdraget har Polismyndigheten gjort en rättslig översyn av myndighetens möjligheter att hantera otillåtna bosättningar och lämnat rekommendationer för åtgärder i samband med ingripanden mot otillåtna bosättningar. I redovisningen bekräftar myndigheten att Polismyndigheten tidigare sällan ingrep när en otillåten bosättning inte fanns på offentlig plats, utan i stället hänvisade markägaren att ansöka om särskild handräckning. I redovisningen anges att en förundersökning ska inledas när rekvisiten för brott är uppfyllda. Vidare anges att syftet vid ingripande mot otillåtna bosättningar är att förmå bosätarna att själva flytta på sig och sina tillhörigheter. [– – –]

Polismyndigheten framhåller att myndigheten förväntas arbeta mer enhetligt och aktivt mot otillåtna bosättningar i enlighet med de rekommendationer som har tagits fram som en del av Polismyndighetens regeringsuppdrag. Myndigheten strävar dessutom efter att agera i ett tidigt skede, innan full etablering av bosättningen har skett, vilket minskar risken för att egendom lämnas kvar på platsen. [– – –]

Regeringen konstaterar därför att det finns tillräckliga förutsättningar för Polismyndigheten att ingripa mot otillåtna bosättningar.

När det gäller förhållandet mellan det polisiära förfarandet och det nya avlägsnandeförfarandet har regeringen framhållit att Polismyndigheten i de flesta fall har legala förutsättningar att ingripa mot otillåtna bosättningar. Avlägsnande är tänkt som ett alternativt förfarande som markägare kan använda sig av för att få hjälp med att avlägsna en otillåten bosättning. Det kan

t.ex. finnas fall där Polismyndigheten gör en annan bedömning än markägaren när det gäller frågan om huruvida de boende gör sig skyldiga till brott. En boende kan exempelvis invända att markägaren har gett sin tillåtelse till att vederbörande får lov att uppehålla sig på platsen (prop. s. 21).

Utskottets ställningstagande

Som framgår av redogörelsen ovan står det klart att allemansrätten endast ger en begränsad rätt att tälta eller sätta upp en husvagn på någon annans mark. En bosättning är därför som utgångspunkt otillåten om den har etablerats på någon annans mark utan markägarens tillstånd eller annat stöd i lag. Den som bosätter sig på någon annans mark utan tillstånd och utan att ha stöd för detta i allemansrätten gör sig i regel skyldig till ett brott – vanligtvis egenmäktigt förfarande. Enligt polislagen har en polisman rätt att avvisa eller avlägsna någon om det behövs för att avvärja en straffbelagd handling. Om Polismyndigheten vidtar åtgärder med stöd av polislagen kan kvarlämnad egendom under vissa förutsättningar tas om hand enligt rättegångsbalkens och brottsbalkens bestämmelser om beslag respektive förverkande.

Som utgångspunkt ska Polismyndigheten ingripa i de fall en markägare gör en anmälan om en otillåten bosättning. Polismyndigheten framhåller dessutom i en redovisning från 2015 att myndigheten förväntas arbeta mer enhetligt och aktivt mot otillåtna bosättningar och att myndigheten strävar efter att agera i ett tidigt skede, innan full etablering av bosättningen har skett, vilket minskar risken för att egendom lämnas kvar på platsen.

Det kan förekomma fall där Polismyndigheten gör en annan bedömning än markägaren när det gäller frågan om huruvida de boende gör sig skyldiga till brott. En boende kan exempelvis invända att markägaren har gett sin tillåtelse till att vederbörande får lov att uppehålla sig på platsen. Polismyndigheten kan i sådana situationer i stället hänvisa markägaren till att vända sig till Kronofogdemyndigheten för avlägsnande.

Utskottet anser mot bakgrund av befintlig reglering och gällande ordning att det inte finns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av kommittémotion 2016/17:3673 (SD) yrkande 4 eller 6. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Däremot är utskottet, i likhet med motionärerna i kommittémotion 2016/17:3693 (L), av den uppfattningen att det behövs en översyn av reglerna om hur den kvarlämnade egendomen ska hanteras för att ge Polismyndigheten fullt fungerande lagliga verktyg. Regeringen bör därför ta initiativ till att Polismyndighetens befogenheter att hantera kvarlämnad egendom i samband med ett ingripande mot en otillåten bosättning med stöd av polislagen förtydligas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Därmed bör kommittémotion 2016/17:3693 (L) yrkande 1 bifallas.

Boendesituationen för utsatta EU-medborgare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden med förslag på åtgärder som tar sikte på boendesituationen för utsatta EU-medborgare.

Jämför reservation 3 (V).

Motionerna

Nooshi Dadgostar m.fl. (V) föreslår i kommittémotion 2016/17:3665 ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning med syfte att finna heltäckande åtgärder för att hantera boendesituationen för utsatta EU-medborgare (yrkande 1). Motionärerna anser att regeringen i propositionen bryter ut en fråga utan att på allvar ta tag i problemen med hemlöshet, utsatthet och bristen på alternativa boendeplatser. De föreslår även ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att ett avlägsnande ska göras beroende av ett erbjudande om alternativt boende (yrkande 2).

Det nya avlägsnandeförfarandet

Ett avlägsnande enligt det nya förfarandet är inte villkorat av att svarandena kan erbjudas ett alternativt boende. Som skäl för att inte ställa upp något sådant villkor har regeringen i propositionen anfört bl.a. följande (s. 22).

Remissinstanserna är i stor utsträckning positiva till det nya förfarande för avlägsnande som föreslås. Även regeringen ser behov av att underlätta för markägare att återfå besittningen till sin egendom. *Stadsmissionerna* och *Svenska kyrkan* anser att ett avlägsnande måste göras beroende av erbjudande om alternativa boenden. Någon sådan skyldighet föreligger dock inte inom ramen för Kronofogdemyndighetens prövning i dag och regeringen anser inte att det bör göras någon ändring i detta avseende. Om särskild handräckning ska kunna vara ett lämpligt och rättssäkert förfarande för att hantera otillåtna bosättningar finns det dock behov av att på andra sätt också tillgodose svarandens intressen i större utsträckning. Regeringen ställer sig sammantaget bakom promemorians förslag om ett nytt förfarande för avlägsnande av otillåtna bosättningar.

Propositionen

Regeringen har i den övergripande frågan om en förbättrad hantering av otillåtna bosättningar anfört bl.a. följande i propositionen (s. 16–17).

Regeringen bedriver ett långsiktigt arbete på flera områden för att förbättra situationen för utsatta EU-medborgare i både Sverige och ursprungsländerna. Under 2015 tillsatte regeringen en nationell samordnare för utsatta EU-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige. Syftet med uppdraget var bl.a. att underlätta samverkan och erfarenhetsutbyte mellan berörda aktörer. Uppdraget redovisades i februari 2016 (SOU 2016:6). Sverige har också under 2015 och 2016 slutit

samarbetsavtal med både Bulgarien och Rumänien för att stärka situationen för utsatta EU-medborgare i hemländerna. Vidare har regeringen gett Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att utveckla nationell samverkan och samordna arbetet vad gäller utsatta EU-medborgare. Dessutom har Socialstyrelsen getts i uppdrag att utarbeta ett stöd för socialtjänstens arbete i mötet med gruppen. Uppdraget innebär särskilt att ta fram kunskapsstöd för hur socialtjänsten kan arbeta med ärenden som rör barn i målgruppen. I många av landets kommuner och bland frivilligorganisationer bedrivs också ett aktivt arbete för att hjälpa de utsatta EU-medborgare som finns i landet.

Några remissinstanser [...] anser att frågan om otillåtna bosättningar inte lämpar sig för att behandlas separat utan vill att ett helhetsgrepp ska tas. Regeringen anser att det är angeläget att arbetet med att förbättra utsatta EU-medborgares livsvillkor fortgår. Frågan om boende och livsvillkor i övrigt för utsatta personer som vistas i otillåtna bosättningar är dock komplex och kräver långsiktiga åtgärder i personernas hemländer, i Sverige och på EU-nivå. Parallellt med detta arbete finns ett angeläget behov av att se över det befintliga regelverket om särskild handräckning avseende otillåtna bosättningar, som har utsatts för kritik från både markägare och företrädare för de boendes intressen.

Utskottets ställningstagande

Det lagförslag som utskottet tidigare ställt sig bakom innebär att ett avlägsnande inte är villkorat av att svarandena kan erbjudas ett alternativt boende. Utskottet anser inte att det finns anledning att föreslå något initiativ från riksdagens sida som syftar till en ändring i detta avseende. Förslaget i kommittémotion 2016/17:3665 (V) yrkande 2 bör därför avslås.

Som framgår av redogörelsen ovan bedriver regeringen ett långsiktigt arbete på flera områden för att förbättra situationen för utsatta EU-medborgare i både Sverige och ursprungsländerna. Mot den bakgrunden finner utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av önskemålen i kommittémotion 2016/17:3665 (V) yrkande 1. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Svarandens ansvar för kostnader i den summariska processen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att samma ansvar för kostnader ska gälla alla vid utslaget kända svarande och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservation 4 (S, MP, V).

Motionen

Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkar i kommittémotion 2016/17:3672 att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som innebär att samma ansvar för kostnader ska gälla alla kända svarande oavsett när under processen de identifieras (yrkande 2). Motionärerna menar bl.a. att ett kostnadsansvar enbart för de individer som är identifierade i samband med ansökan kan leda till att boende undandrar sig identifiering.

Bakgrund

För att Kronofogdemyndigheten ska kunna pröva en ansökan om särskild handräckning måste sökanden betala en ansökningsavgift på 300 kronor (1 § förordningen [1992:1094] om avgifter vid Kronofogdemyndigheten). Samma ansökan kan rikta sig mot flera svarande om ansökan stöder sig på väsentligen samma grund. Det innebär att även om en ansökan omfattar flera svarande betalas bara en ansökningsavgift.

Om Kronofogdemyndigheten meddelar utslag har sökanden rätt till ersättning för sina kostnader i målet, om inte sökanden har inlett förfarandet i onödan (46 § lagen om betalningsföreläggande och handräckning). De kostnader som kan ersättas är ansökningsavgiften, kostnader för eget arbete med anledning av målet och arvode till ombud eller biträde. Ersättningen för eget arbete och för ombud eller biträde får dock endast om det finns särskilda skäl bestämmas till ett högre belopp än 420 kronor (48 §).

Det nya avlägsnandeförfarandet

För det nya avlägsnandeförfarandet gäller att i ett utslag kan endast de svarande som anges i ansökan bli skyldiga att ersätta sökandens kostnader i målet.

Regeringen har i propositionen anfört bl.a. följande skäl för regleringen (s. 33–34).

Kostnaderna i den summariska processen är normalt sett låga. [...]

I promemorian föreslås att en svarande som inte har identifierats i en ansökan om avlägsnande inte ska ha något ansvar för att ersätta sökandens kostnader i målet. En svarande som är identifierad i ansökan föreslås, liksom i dag, kunna åläggas att ersätta sökanden dennes kostnader i målet i den omfattning som anges ovan. Såsom anförs av bl.a. *SKL* och *Civil Rights Defenders* kan en ordning som innebär ett kostnadsansvar enbart för de individer som är identifierade i samband med ansökan leda till att boende undandrar sig identifiering. Detta förhållande gäller dock redan i dag. Det framstår dessutom som rimligt att den sökande som har kunnat lämna uppgifter om någon eller några svaranden ska ha vissa kostnadsmissiga fördelar. På så sätt skapas också visst ytterligare incitament för sökanden att identifiera de svarande.

I de fall uppgifter om ytterligare svarande blir kända under handläggningen, t.ex. i samband med Kronofogdemyndighetens föreläggande om yttrande över ansökan, uppkommer frågan om kostnadsansvaret bör omfatta alla svarande som är identifierade vid tidpunkten för utslaget, eller

bara dem som omfattas av ansökan. En ordning som innebär att ett ansvar för kostnader uppkommer i de fall en svarande yttrar sig i målet, och därmed blir identifierad, kan dock medföra att den enskilde tvekar att göra invändningar i målet. Mot bakgrund av de lättnader som sökanden föreslås få när det gäller att lämna uppgifter om motparten är det viktigt att de svarande ges faktiska och reella möjligheter att yttra sig i målet. Att bygga in incitament i förfarandet som motverkar detta bör därför undvikas. Socialnämndens möjligheter att uppmärksamma barn och andra utsatta individer torde också kunna öka om förfarandet i denna del inte motverkar att de svarande gör sin identitet gällande. Regeringen föreslår därför att kostnadsansvaret endast ska omfatta sådana svarande som anges i ansökan om avlägsnande.

Utskottets ställningstagande

Det lagförslag som utskottet tidigare ställt sig bakom innebär att i ett utslag som gäller avlägsnande kan endast de svarande som anges i ansökan bli skyldiga att ersätta sökandens kostnader i målet.

Utskottet anser emellertid att kostnadsansvaret bör omfatta alla svarande som är identifierade vid tidpunkten för utslaget. Utskottet konstaterar nämligen att kostnaderna i det summariska förfarandet normalt sett är låga. Mot den bakgrunden är det utskottets bedömning att ett kostnadsansvar som delas av samtliga vid utslaget kända svarande inte i sig kan antas medföra att svarandenas incitament att yttra sig och göra invändningar i målet motverkas i någon nämnvärd utsträckning.

Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som innebär att samma ansvar för kostnader ska gälla alla vid utslaget kända svarande, oavsett när under processen de identifierats. Detta bör riksdagen, med bifall till kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkande 2, ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Förrättningskostnader vid verkställighet av ett avlägsnande

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör ta initiativ till att sökandens ansvar för förrättningskostnader begränsas och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservation 5 (V).

Motionerna

Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) föreslår i kommittémotion 2016/17:3672 att regeringen ska återkomma med ett förslag som innebär att markägaren inte belastas med några förrättningskostnader (yrkande 7). Enligt motionärerna skulle det inte räcka med t.ex. ett takbelopp för grundavgiften, eftersom det är

vanligt förekommande att en otillåten bosättning flyttar endast en kortare sträcka och att förfarandet då måste upprepas.

Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) föreslår i kommittémotion 2016/17:3673 ett liknande tillkännagivande om att regeringen ska ta initiativ till att markägaren inte ska belastas med några kostnader till följd av otillåtna bosättningar (yrkande 1).

Robert Hannah m.fl. (L) föreslår i kommittémotion 2016/17:3693 ett tillkännagivande om att regeringen bör införa ett takbelopp för grundavgiften vid verkställighet (yrkande 3). Enligt motionärerna bör takbeloppet i vart fall inte överstiga 5 000 kronor och bör vara knutet till sökanden, så att det inte uppstår någon ytterligare kostnad om förfarandet måste upprepas.

Bakgrund

Vid verkställighet av särskild handräckning får Kronofogdemyndigheten ta ut ersättning för s.k. förrättningskostnader i form av en grundavgift för allmänna kostnader vid handläggningen och en särskild avgift för kostnader (17 kap. 1 § utsökningsbalken och 2 § förordningen om avgifter vid Kronofogdemyndigheten, FAK). Grundavgiften är 600 kronor och tas som utgångspunkt ut för varje exekutionstitel. Om flera svarande i samma exekutionstitel ska förpliktas att fullgöra någonting, och de inte svarar solidariskt för förpliktelsen, ska en grundavgift tas ut för varje svarande mot vilken verkställighet söks (5 a § FAK). Förutom grundavgiften har Kronofogdemyndigheten rätt att ta ut en särskild avgift när det uppkommer kostnader för staten för en åtgärd i målet. Den särskilda avgiften motsvarar de faktiska kostnader som Kronofogdemyndigheten har i målet för t.ex. transport och magasinering. Kronofogdemyndigheten får under vissa förutsättningar medge befrielse från skyldigheten att betala eller jämka förrättningskostnaderna (17 kap. 4 § utsökningsbalken och 13 § FAK). Verkställigheten av ett beslut om särskild handräckning sker som huvudregel på svarandens bekostnad (17 kap. 8 § utsökningsbalken), men även sökanden har ett ansvar för kostnaderna om de inte får eller kan tas ut av svaranden (17 kap. 2 §).

Det nya avlägsnandeförfarandet

Genom det nya avlägsnandeförfarandet har sökandens ansvar för förrättningskostnader begränsats. Sökanden ansvarar sålunda inte för kostnader för förvaring av egendom eller för andra åtgärder som väsentligen avser att skydda svaranden mot förlust. Detsamma gäller för kostnader som uppstår vid försäljning av sådan egendom som inte har tagits om hand.

Regeringen har i propositionen anfört bl.a. följande skäl för regleringen (s. 48–49).

Det finns undantag från regeln om sökandens ansvar för förrättningskostnaderna. Bland annat gäller att sökanden vid avhysning inte ansvarar för kostnader för förvaring av svarandens egendom eller andra åtgärder som väsentligen avser att skydda svaranden mot förlust. Detsamma gäller

vid försäljning av egendom enligt 16 kap. 7 § [UB] (17 kap. 3 § tredje stycket). Bakgrunden till undantaget är att den hantering av egendomen som sker efter att egendomen har transporterats bort inte anses ingå i verkställigheten (jfr prop. 1980/81:8 s. 785 f. och 834 f.). I promemorian föreslås att detta undantag ska gälla även vid avlägsnande.

[...] de bestämmelser om hantering av egendom som gäller vid avhysning [ska] i princip gälla även vid avlägsnande. Eftersom sökandens ansvar för kostnader vid avlägsnande inte bör sträcka sig längre än vid avhysning anser regeringen att det undantag från kostnadsansvaret för bl.a. förvaring av egendom som gäller vid avhysning ska tillämpas även vid avlägsnande.

När det gäller Kronofogdemyndighetens avgifter konstaterar regeringen i propositionen att en del av den kritik som har riktats mot dagens förfarande går ut på att avgifterna som tas ut hos Kronofogdemyndigheten är alltför betungande för markägarna, vilket särskilt gäller grundavgiften på 600 kronor för varje svarande som omfattas av verkställigheten. Regeringen avser att se över dessa förordningsbestämmelser i syfte att åstadkomma vissa lättnader för sökanden när det är fråga om flera svarande (s. 24).

Utskottets ställningstagande

Det lagförslag som utskottet tidigare ställt sig bakom innebär att sökandens ansvar för förrättningskostnader har begränsats genom att sökanden inte ansvarar för kostnader för förvaring av egendom eller för andra åtgärder som väsentligen avser att skydda svaranden mot förlust. Detsamma gäller för kostnader som uppstår vid försäljning av sådan egendom som inte har tagits om hand.

Som redovisats ovan går en del av den kritik som har riktats mot dagens förfarande ut på att avgifterna som tas ut hos Kronofogdemyndigheten är alltför betungande för markägarna, vilket särskilt gäller grundavgiften på 600 kronor för varje svarande som omfattas av verkställigheten. Utskottet noterar att regeringen avser att se över dessa förordningsbestämmelser i syfte att åstadkomma vissa lättnader för sökanden när det är fråga om flera svarande.

Utskottet anser att grundavgiften för varje svarande mot vilken verkställighet av ett avlägsnande söks bör vara 300 kronor. Vidare bör den totala grundavgiften för verkställighet av en och samma exekutionstitel, dvs. oavsett antal svarande som omfattas av denna, inte överstiga 3 000 kronor. Därutöver bör gälla att någon ny grundavgift inte ska tas ut av sökanden i sådana fall där det skulle framstå som oskäligt, t.ex. om ny verkställighet aktualiseras efter kort tid mot i huvudsak samma bosättning av svarande som etablerat sig i närheten av den ursprungliga platsen. Detta gäller särskilt om sökanden är en mindre näringsidkare eller en enskild fastighetsägare. Regeringen bör ta initiativ till att sökandens ansvar för förrättningskostnader begränsas i enlighet med det sagda.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till kommittémotion 2016/17:3693 (L) yrkande 3 och delvis bifall till kommittémotionerna

2016/17:3672 (KD, M, C) yrkande 7 och 2016/17:3673 (SD) yrkande 1, ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Ersättning till markägaren

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om ersättning till markägaren av staten vid otillåtna bosättningar.

Jämför reservation 6 (SD).

Motionen

Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) föreslår i kommittémotion 2016/17:3673 ett tillkännagivande om att regeringen ska ta initiativ till att markägaren dels ska få alla kostnader till följd av otillåtna bosättningar ersatta, om myndigheterna inte har levt upp till olika regelverk (yrkande 2), dels ska ha rätt till ersättning för inkomstbortfall till följd av bosättningarna (yrkande 3). Enligt motionärerna bör staten ersätta ekonomisk skada som är en följd av att utlänningslagstiftningen inte har upprätthållits och att äganderätten inte har skyddats.

Propositionen

I propositionen behandlas visserligen inte frågan om ersättning till markägare vid otillåtna bosättningar, men regeringen framhåller däremot att det nya, mer effektiva avlägsnandeförfarandet generellt kan få till följd att markägarens kostnader för städning och sanering av marken blir lägre. Vad särskilt beträffar intresseavvägningen vid verkställighet av ett avlägsnande understryker regeringen vidare att det sällan kan komma i fråga att avvakta någon längre tid med verkställigheten. Detta gäller framför allt om sökanden riskerar stora kostnader, exempelvis för städning och sanering, om han eller hon inte snabbt får tillbaka besittningen till marken (s. 57 och 64).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det nya, mer effektiva avlägsnandeförfarandet som utskottet i det föregående ställt sig bakom generellt bör kunna få till följd att markägarens kostnader för bl.a. städning och sanering av marken blir lägre.

Utskottet anser inte att det finns skäl att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av önskemålen i kommittémotion 2016/17:3673 (SD) yrkandena 2 och 3. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Ökad rättssäkerhet för svarandena

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår tre motionsyrkanden om att regeringen ska återkomma med lagförslag som stärker rättssäkerheten för svarandena. Utskottet hänvisar bl.a. till att det nya avlägsnandeförfarandet tillförsäkrar svarandena en rättssäker process.

Jämför reservation 7 (V).

Motionen

Nooshi Dadgostar m.fl. (V) föreslår i kommittémotion 2016/17:3665 ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som stärker rättssäkerheten för svaranden vid interimistiska beslut, särskilt när det gäller rätten att invända och möjligheten att ansöka om inhibition (yrkande 4). Motionärerna anser att rättssäkerhetsaspekter till skydd för svaranden riskerar att få stå tillbaka för sökandens intressen.

I samma kommittémotion föreslås även ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som innebär att verkställigheten automatiskt inhiberas, dvs. avbryts, vid ett överklagande av beslutet (yrkande 5).

Motionärerna föreslår vidare ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att svaranden alltid bör få tillfälle att yttra sig vid verkställighet av ett avlägsnande (yrkande 3). De anser att i detta avseende bör samma regler gälla som vid avhysning.

Det nya avlägsnandeförfarandet

Det är möjligt att meddela interimistiska beslut i avlägsnandemål.

Regeringen har i propositionen anfört bl.a. följande skäl för sin bedömning att möjligheten att meddela interimistiska beslut vid särskild handräckning bör finnas kvar och även omfatta mål som avser avlägsnande (s. 30–31).

I mål om särskild handräckning får den sökta åtgärden beviljas omedelbart om sökanden yrkar det och gör sannolikt att saken inte tål uppskov, genom ett s.k. interimistiskt beslut (63 § BfL). Ett interimistiskt beslut kan meddelas utan att ansökan behöver delges eller att svaranden behöver ges tillfälle att yttra sig över den (prop. 1989/90:85 s. 143). Parterna ska underrättas om beslutet om det inte är uppenbart obehövt (59 § BfL). Vidare ska Kronofogdemyndigheten ompröva ett interimistiskt beslut så snart som möjligt (63 §). Det är den sökande som ska göra sannolikt att saken inte tål uppskov och den bevisning som läggs fram ska framstå som i stort sett obestridlig (prop. 1989/90:85 s. 143). I princip ska utslaget förlora sitt värde för sökanden om målet skulle handläggas på vanligt sätt och meddelas vid ett senare tillfälle.

I promemorian görs bedömningen att det även fortsatt bör vara möjligt för Kronofogdemyndigheten att på yrkande av sökanden meddela ett interimistiskt beslut i målet. Det ger den sökande en möjlighet att i fall då

saken inte tål uppskov snabbt få ett verkställbart beslut vid inskränkningar i sökandens besittningsrätt. Det är i dag vanligt att den sökande yrkar och beviljas ett interimistiskt beslut. [— —]

En följd av ett interimistiskt förfarande är att svaranden inte ges tillfälle att yttra sig över ansökan innan ett beslut fattas. Genom förslaget [...] om att under vissa förutsättningar tillåta oidentifierade svarande kan detta bli än mer tydligt. Ett interimistiskt förfarande har således nackdelar för svaranden [...]. Med beaktande av lagstiftningens tillämpningsområde är det dock högst troligt att det även framöver kommer att finnas ett behov av en snabb hantering av en del av de ansökningar om särskild handräckning som avser avlägsnande. Regeringen anser därför, i likhet med de flesta remissinstanserna, att möjligheten att meddela interimistiska beslut vid särskild handräckning bör finnas kvar och även omfatta mål som avser avlägsnande.

För det nya avlägsnandeförfarandet gäller i fråga om inhibition vid överklagande samma bestämmelser som för övriga utslag och beslut av Kronofogdemyndigheten i mål om särskild handräckning. Detta innebär att ett överklagande av Kronofogdemyndighetens utslag eller beslut inte automatiskt medför att verkställigheten inhiberas (avbryts). Den tingsrätt som prövar överklagandet har dock möjlighet att besluta om inhibition (3 kap. 12 § och 18 kap. 12 § utsökningsbalken).

Regeringen har i propositionen anfört bl.a. följande skäl för sin bedömning att någon särreglering inte behövs (s. 55).

Civil Rights Defenders invänder mot att ett avlägsnande ska kunna verkställas även om utslaget överklagas och anser att verkställigheten bör inhiberas automatiskt vid ett överklagande. Regeringen anser att det saknas anledning att frångå den allmänna principen om att verkställighet i de flesta fall kan ske även om exekutionstiteln inte har fått laga kraft. Det saknas skäl att reglera frågan om inhibition särskilt (jfr 3 kap. 12 § och 18 kap. 12 § UB).

Vid verkställighet av ett avlägsnande enligt det nya förfarandet ska Kronofogdemyndigheten underrätta svaranden innan avlägsnandet sker.

Regeringen har i propositionen anfört bl.a. följande skäl för regleringen (s. 34–35).

Vid verkställighet av beslut eller utslag om särskild handräckning ska svaranden underrättas innan verkställighet sker. Om saken är brådskande får dock Kronofogdemyndigheten genast vidta behövlig åtgärd (16 kap. 11 § UB). I promemorian föreslås att Kronofogdemyndigheten alltid ska underrätta svaranden innan ett avlägsnande sker.

Eftersom ett avlägsnande ofta är en mycket ingripande åtgärd instämmer regeringen i promemorians förslag att svaranden ska underrättas innan avlägsnandet genomförs och att detta ska ske även vid verkställighet av ett interimistiskt beslut. Genom underrättelsen får svaranden möjlighet att förbereda sig på verkställigheten och framställa eventuella invändningar. I avsnitt 6.3 föreslås att det från underrättelsen normalt ska löpa en frist på en vecka innan verkställigheten får genomföras. Vid verkställighet av ett interimistiskt beslut ska dock ingen frist löpa, vilket innebär att underrättelsen i de fallen kan lämnas i anslutning till att avlägsnandet genomförs.

Utskottets ställningstagande

Som framgår av redogörelsen ovan innebär det lagförslag som utskottet tidigare ställt sig bakom att det är möjligt att meddela interimistiska beslut i avlägsnandemål, på samma sätt som det i dag är möjligt vid förfarandet för särskild handräckning. Vidare medför ett överklagande av Kronofogdemyndighetens utslag eller beslut i avlägsnandemål eller dess beslut om verkställighet inte automatiskt att verkställigheten inhiberas (avbryts), på samma sätt som gäller för övriga utslag och beslut av Kronofogdemyndigheten vid särskild handräckning. Vid verkställighet av ett avlägsnande enligt det nya förfarandet ska Kronofogdemyndigheten alltid underrätta svaranden innan avlägsnandet sker.

Utskottet anser att det nya avlägsnandeförfarandet som helhet innebär att svarandena tillförsäkras en rättssäker process. Mot den bakgrunden finner utskottet inte skäl att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av vad som anförs i kommittémotion 2016/17:3665 (V) yrkandena 3–5. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Intresseavvägning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att intresseavvägningen vid verkställighet av ett avlägsnande ska begränsas.

Jämför reservation 8 (M, C, KD).

Motionerna

Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) föreslår i kommittémotion 2016/17:3672 ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ett lagförslag där intresseavvägningen på svarandesidan endast beaktar sociala myndigheters möjligheter att hinna hjälpa barn i bosättningarna (yrkande 4). Motionärerna anser att endast barnperspektivet bör beaktas och att verkställighetsprocessen bör anpassas så att sociala myndigheter hinner agera i enlighet med socialtjänstlagen.

Robert Hannah m.fl. (L) föreslår i kommittémotion 2016/17:3693 ett tillkännagivande till regeringen om att det inte ska göras någon dubbel proportionalitetsbedömning. Motionärerna menar att det måste stå klart att det enda som bör prövas i samband med verkställigheten är tidpunkten och de närmare formerna för avlägsnandet (yrkande 2).

Det nya avlägsnandeförfarandet

För det nya avlägsnandeförfarandet gäller att när ett avlägsnande genomförs ska skälig hänsyn tas till såväl sökandens intresse som svarandens situation.

Regeringen har i propositionen anfört bl.a. följande skäl för regleringen (s. 36–37).

Ett avlägsnande kan vara en ingripande åtgärd för svaranden. Ofta innebär avlägsnandet att svaranden blir av med sitt – om än tillfälliga – boende. Det är därför viktigt att ett avlägsnande genomförs på ett sätt som tar hänsyn till svarandens situation. Även om svaranden inte har rätt att vara kvar på platsen har han eller hon rätt till en rättssäker verkställighetsprocess. Det innebär bl.a. att svaranden ska få möjlighet att invända mot förfarandet. På grund av ärendets natur kan svaranden sällan med framgång göra invändningar i sak och få rätt att stanna på platsen. Däremot har svaranden rätt till en verkställighetsprocess som tar hänsyn till hans eller hennes situation och möjliggör en ordnad avflyttning.

I promemorian föreslås att en åtgärd för att genomföra ett avlägsnande ska få vidtas endast om åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för svaranden. Förslaget skiljer sig från den bestämmelse som gäller vid avhysning. En avhysning ska genomföras så att skälig hänsyn tas till såväl sökandens intresse som svarandens situation (16 kap. 3 § första stycket UB). [...] Kronofogdemyndigheten [bör] vid avlägsnande lika lite som vid avhysning göra en överprövning av exekutionstiteln. Däremot bör, liksom vid avhysning, en bedömning göras av hur och när verkställigheten bör genomföras. Detta blir enligt regeringens bedömning möjligt om den bestämmelse om intresseavvägning som gäller vid verkställighet av avhysning gäller även vid verkställighet av ett avlägsnande. Genom förslaget uppnås enhetlighet mellan reglerna om avhysning och avlägsnande i detta avseende.

Skyldigheten för Kronofogdemyndigheten att vid verkställigheten ta hänsyn till svarandens situation bör bl.a. innebära att myndigheten ska arbeta aktivt för att lämna information till berörda personer. Det är viktigt att information om hur förfarandet kommer att gå till lämnas på ett så tidigt stadium som möjligt i processen. Kronofogdemyndigheten bör i förekommande fall ta reda på vilket språk som svaranden kan antas förstå och vid behov ta hjälp av tolk. Vidare bör Kronofogdemyndigheten samarbeta med andra berörda myndigheter, framför allt sociala myndigheter (jfr prop. 1980/81:8 s. 770). Sociala myndigheter bör i möjligaste mån vara med när Kronofogdemyndigheten besöker platsen som avlägsnandet ska ske från och myndigheterna bör ha ett kontinuerligt informationsutbyte. Detta gäller särskilt om barn berörs. Kronofogdemyndigheten bör också på ett tidigt stadium informera om hur kvarlämnad egendom kommer att hanteras.

Bedömningen av hur och när verkställigheten ska genomföras måste alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Om avlägsnandet avser en plats där svaranden tillfälligt har sitt boende kan exempelvis sociala myndigheters möjlighet att medverka vid verkställigheten påverka genomförandet. Om de personer som ska avlägsnas tillhör en utsatt grupp kan det påverka beslut om tid och sätt för avlägsnandet (Yordanova m.fl. mot Bulgarien [2012], punkt 133). Om barn berörs av avlägsnandet ska barnets bästa särskilt beaktas. Möjligheten att åstadkomma ett ordnat omhändertagande av barnen kan påverka bedömningen av när och hur avlägsnandet ska verkställas. Om barn kan antas beröras är det av särskild vikt att sociala myndigheter ges tillfälle att närvara vid förrättningen. Även svarandens möjligheter att anordna transport av egendom kan ha betydelse. *Föreningen HEM* menar att verkställighet inte bör få ske vintertid om inte ett långvarigt boendalternativ erbjuds. Regeringen anser att det inte är lämpligt att uppställa något sådant generellt förbud. Extrem väderlek kan dock påverka bedömningen av när

verkställighet kan ske. Om det vid förrättningen finns nya personer på platsen ska intresseavvägningen göras även i förhållande till dem. I undantagsfall kan det innebära att förrättningen måste flyttas fram, t.ex. för att socialnämnden ska ha möjlighet att närvara. Detta kan sannolikt aktualiseras främst om det rör sig om barn. I en sådan situation bör socialnämnden informeras. Även sökandens intressen ska beaktas. Det bör särskilt beaktas om besittningsrubbnings innebär ett stort intrång i sökandens rätt och om sökanden riskerar stora kostnader om verkställigheten fördröjs. Om verkställigheten avser ett interimistiskt beslut har sökanden i den summariska processen gjort sannolikt att saken inte tål uppskov, vilket bör beaktas vid bedömningen av när verkställigheten ska genomföras [...].

Utskottets ställningstagande

Det lagförslag som utskottet tidigare ställt sig bakom innebär att när ett avlägsnande genomförs ska skälig hänsyn tas till såväl sökandens intresse som svarandens situation, en s.k. intresseavvägning. Som framgår av redogörelsen ovan syftar intresseavvägningen bl.a. till att säkerställa svarandens rätt till en rättssäker verkställighetsprocess, som tar hänsyn till hans eller hennes situation och möjliggör en ordnad avflyttning. Utskottet vill här betona det som framgår av propositionen att intresseavvägningen inte innebär att Kronofogdemyndigheten ska göra någon överprövning av den exekutionstitel som ligger till grund för verkställigheten. Kronofogdemyndigheten ska i stället göra en bedömning av hur och när verkställigheten ska genomföras. Det sagda innebär att önskemålen i kommittémotion 2016/17:3693 (L) yrkande 2 får anses vara tillgodosedda.

Vid intresseavvägningen ska Kronofogdemyndigheten som nämnts beträffande svaranden ta hänsyn till svarandens situation för att möjliggöra en ordnad avflyttning. Det innebär att omständigheterna i det enskilda fallet ska beaktas. Utskottet anser inte att det finns skäl för riksdagen att ta initiativ till att det hänsynstagandet inskränks på det sätt som föreslås i kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkande 4. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Hantering av otillåtna bosättningar med barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att regeringen bör ta initiativ till att otillåtna bosättningar med barn hanteras särskilt skyndsamt.

Jämför reservation 9 (SD).

Motionen

Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) föreslår i kommittémotion 2016/17:3673 ett tillkännagivande om att regeringen bör ta

initiativ till att otillåtna bosättningar med barn hanteras särskilt skyndsamt (yrkande 5). Motionärerna anser att sådana bosättningar inte bör behandlas på ett särskilt sätt och ges mer tid, eftersom barnen då riskerar att växa upp i en undermålig boendemiljö.

Det nya avlägsnandeförfarandet

Ett av syftena med det nya avlägsnandeförfarandet är att särskild hänsyn ska kunna tas till om det finns barn på platsen.

Regeringen har i propositionen anfört bl.a. följande om barnrättsperspektivet (s. 58–59).

För att socialnämnden ska kunna fullgöra sin uppgift att förebygga, erbjuda stödinsatser eller vidta åtgärder till skydd för barn som befinner sig i en tillfällig boplatz är det av största vikt att nämnden får kännedom om att det finns barn på platsen. Regeringen avser att i förordning reglera en skyldighet för Kronofogdemyndigheten att underrätta socialnämnden när en ansökan om avlägsnande har gjorts. En sådan reglering kan säkerställa att socialnämnden i ett så tidigt skede som möjligt i processen får denna information.

Flera av de förslag som lämnas gör det möjligt för Kronofogdemyndigheten att särskilt beakta det förhållandet att det kan antas finnas barn på platsen. Kronofogdemyndigheten ska bl.a. göra en proportionalitetsbedömning vid prövning av om ett interimistiskt beslut eller ett utslag ska meddelas. Vid verkställighet av ett avlägsnande ska en intresseavvägning göras. Vid dessa bedömningar ska särskild hänsyn tas till om åtgärden avser barn. Om så är fallet kan det finnas anledning att avvakta med verkställigheten för att socialnämnden ska kunna göra en bedömning av hjälpbehovet. Även när det gäller förslaget att Kronofogdemyndigheten ska kunna meddela anstånd med verkställigheten om det behövs av hänsyn till svaranden, måste särskild hänsyn tas till om barn omfattas av avlägsnandet. Förslaget om att det ska finnas en tidsfrist för när ett utslag om avlägsnande tidigast får verkställas förväntas ge bättre förutsättningar att ta till vara barns rättigheter. Förslagen bedöms sammanfattningsvis tillförsäkra att barnrättsperspektivet beaktas under processen i större utsträckning än vad som är fallet i dag.

Utskottets ställningstagande

Som framgår av redogörelsen ovan innebär det nya avlägsnandeförfarande som utskottet tidigare ställt sig bakom att särskild hänsyn i olika avseenden kan tas till om det finns barn på platsen. Utskottet anser inte att det finns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av det som anförs i kommittémotion 2016/17:3673 (SD) yrkande 5. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Reservationer

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (V)

av Lotta Johnsson Fornarve (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i utsökningsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2016/17:159 punkterna 1 och 2 samt avslår motion

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkandena 1, 3, 5 och 6.

Ställningstagande

När det gäller de till lagförslaget kopplade frågorna om uppgifter om svaranden i ansökan och proportionalitetsbedömning instämmer jag i majoritetens bedömning med där anförda skäl att önskemålen i kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkandena 1 och 3 får anses vara i huvudsak tillgodosedda.

När det däremot gäller frågorna om tidsfrist för ett avlägsnande och Kronofogdemyndighetens handläggningstid anser jag att regeringens förslag till 16 kap. 10 a och 10 b §§ utsökningsbalken bör antas utan några ändringar, av de skäl som anförts i propositionen och som redovisats av utskottet i det föregående. Detta innebär att kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkandena 5 och 6 bör avslås.

Jag gör ingen annan bedömning än majoriteten när det gäller regeringens lagförslag i övriga delar. Däremot anser jag att det inte finns behov av något tillkännagivande av det slag som majoriteten föreslår.

2. Kränkningar av äganderätten och Polismyndighetens befogenheter, punkt 2 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilander (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:3673 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkandena 4 och 6 samt

2016/17:3693 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Det ska vara tydligt att den som bosätter sig utan tillåtelse på någon annans mark, utöver den natt som enligt hävd och s.k. allemansrätt är tillåtet, gör sig skyldig till ett brott som ska lagföras. Vi tycker inte att dagens regelverk är tillräckligt tydligt i detta avseende. Det bör därför tillsättas en utredning om hur brott mot allemansrätten bättre kan bekämpas. Den utredningen bör även titta på frågan hur Polismyndighetens befogenheter att hantera kvarlämnad egendom i samband med ett ingripande mot en otillåten bosättning med stöd av polislagen kan förtydligas.

Vidare ska det normalt vara en fråga för polisen att avlägsna en otillåten bosättning, och en bosättning som varit olovlig redan från början ska aldrig kunna hävda någon slags besittningsrätt vid det förfarandet. Vi tycker att detta behöver klargöras.

Allt detta bör riksdagen, med bifall till samtliga kommittémotioner under denna punkt, ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Boendesituationen för utsatta EU-medborgare, punkt 3 (V)

av Lotta Johnsson Fornarve (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3665 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

I propositionen bryter regeringen ut en fråga utan att på allvar ta tag i problemen med hemlöshet, utsatthet och bristen på alternativa boendeplatser för utsatta EU-medborgare. Jag menar att regeringen måste ta denna fråga på ett större allvar och söka mer omfattande och heltäckande lösningar som sätter de utsatta EU-medborgarnas situation i centrum och som fokuserar på att motarbeta utsattheten. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med syfte

att finna heltäckande åtgärder för att hantera boendesituationen för utsatta EU-medborgare.

I regeringsformen uttrycks att det allmänna ska trygga rätten till bl.a. bostad. Jag tycker att staten behöver ta ett större ansvar för att säkerställa rätten till bostad. För att garantera att de som avlägsnas från boendeplatser genom den föreslagna lagändringen menar jag, precis som Stadsmissionerna och Svenska kyrkan, att ett avlägsnande måste göras beroende av erbjudanden om alternativa boenden. Regeringen bör därför återkomma med förslag om att ett avlägsnande ska göras beroende av erbjudande om alternativt boende.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till kommittémotion 2016/17:3665 (V) yrkandena 1 och 2, ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

4. Svarandens ansvar för kostnader i den summariska processen, punkt 4 (S, MP, V)

av Hillevi Larsson (S), Eva Sonidsson (S), Emma Hult (MP), Johanna Haraldsson (S), Shadiye Heydari (S), Lotta Johnsson Fornarve (V), Eva Lindh (S) och Faradj Koliev (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkande 2.

Ställningstagande

Det lagförslag som utskottet tidigare ställt sig bakom innebär att i ett utslag som gäller avlägsnande ska endast de svarande som anges i ansökan kunna bli skyldiga att ersätta sökandens kostnader i målet. Vi anser att en ordning som innebär att ett ansvar för kostnader uppkommer i de fall en svarande yttrar sig i målet, och därmed blir identifierad, kan medföra att den enskilde tvekar att göra invändningar i målet. Mot bakgrund av de lättnader som sökanden får genom det nya avlägsnandeförfarandet när det gäller att lämna uppgifter om motparten är det viktigt att svarandena ges faktiska och reella möjligheter att yttra sig i målet. Att bygga in incitament i förfarandet som motverkar detta bör därför undvikas. Socialnämndens möjligheter att uppmärksamma barn och andra utsatta individer torde också kunna öka om förfarandet i denna del inte motverkar att svarandena gör sin identitet gällande.

Vi anser mot den bakgrunden att det inte bör göras något tillkännagivande till regeringen som syftar till en ändring i detta avseende. Motionsyrkandet bör därför avslås.

5. Förrättningskostnader vid verkställighet av ett avlägsnande, punkt 5 (V)

av Lotta Johnsson Fornarve (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkande 7,

2016/17:3673 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande 1 och

2016/17:3693 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 3.

Ställningstagande

Det lagförslag som utskottet tidigare ställt sig bakom innebär att sökandens ansvar för förrättningskostnader har begränsats genom att sökanden inte ansvarar för kostnader för förvaring av egendom eller för andra åtgärder som väsentligen avser att skydda svaranden mot förlust. Detsamma gäller för kostnader som uppstår vid försäljning av sådan egendom som inte har tagits om hand.

En del av den kritik som har riktats mot dagens förfarande går ut på att avgifterna som tas ut hos Kronofogdemyndigheten är alltför betungande för markägarna, vilket särskilt gäller grundavgiften på 600 kronor för varje svarande som omfattas av verkställigheten. Jag noterar i likhet med majoriteten att regeringen avser att se över dessa förordningsbestämmelser i syfte att åstadkomma vissa lättnader för sökanden när det är fråga om flera svarande. Det får förutsättas att regeringen vid den översynen kommer fram till en avgift som är rimlig och som inte särbehandlar sökanden i avlägsnandemål, i förhållande till andra sökande, i större utsträckning än vad som är motiverat. Även om jag håller med om att vissa lättnader är påkallade för att den totala kostnaden inte ska bli orimligt hög för markägaren är jag tveksam till de belopp som majoriteten förespråkar. Mot den bakgrunden anser jag att det inte bör göras något tillkännagivande till regeringen. Samtliga motionsyrkanden bör därför avslås.

6. Ersättning till markägaren, punkt 6 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilandersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3673 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD)
yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Vi tycker att en markägare aldrig ska drabbas av kostnader till följd av en otillåten bosättning. Detta gäller bl.a. kostnader för bortforsling, upprepning och sanering av marken. Eftersom bosättningarna och skadorna på marken är ett direkt resultat av att myndigheter inte följer andra regler, bör de drabbade markägarna kompenseras för detta fullt ut. Exempel på regelverk som inte följs är att människor släpps in i landet utan att kunna försörja sig på ett lagligt sätt samt tillåts vara kvar längre än vad som egentligen är tillåtet.

Vi anser att drabbade markägare, utöver rätt till ersättning för sina direkta kostnader, även ska ha rätt till ersättning för den uteblivna inkomst som otillåtna bosättningar ofta ger upphov till. Det kan röra sig om stora summor för den enskilda markägaren när marken t.ex. inte kan brukas på det sätt som är tänkt. Därför bör även inkomstförlusten kompenseras i de fall där rättssamhället har misslyckats med att upprätthålla äganderätten.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till kommittémotion 2016/17:3673 (SD) yrkandena 2 och 3, ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

7. Ökad rättssäkerhet för svarandena, punkt 7 (V)

av Lotta Johnsson Fornarve (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3665 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkandena 3–5.

Ställningstagande

Jag har tidigare i detta betänkande ställt mig bakom regeringens lagförslag, men det finns vissa saker som man skulle kunna förbättra för framtiden.

Jag har förståelse för att det ibland kan behöva fattas interimistiska beslut vid avlägsnanden. Samtidigt handlar det om mycket omfattande ingrepp i den svarandes liv. Därför anser jag att rättssäkerheten inte får äventyras. Flera remissinstanser kritiserar denna del av förslaget, på precis dessa grunder.

Regeringen bör därför återkomma med förslag som stärker rättssäkerheten för svarande vid interimistiska beslut, särskilt när det gäller rätten att invända och möjligheten att ansöka om inhibition.

En annan brist med lagförslaget och de nuvarande överklagandereglererna är att ett avlägsnande kan verkställas trots att beslutet att avlägsna de bosatta har överklagats. Med tanke på vilka konsekvenser ett avlägsnande enligt lagförslaget har för de enskilda som berörs av det och hur utsatt den gruppen är anser jag att rättsskyddet behöver stärkas i detta avseende genom att verkställigheten automatiskt inhiberas vid ett överklagande av beslutet. Regeringen bör därför återkomma med förslag om att verkställigheten automatiskt inhiberas vid ett överklagande av beslutet.

En skillnad mellan avhysning och avlägsnande är att svaranden inte behöver beredas tillfälle att yttra sig vid verkställigheten av avlägsnandet. Jag menar att det är en central rättsprincip att som svarande beredas tillfälle att yttra sig. Regeringen bör därför återkomma med förslag som innebär att svaranden alltid bör få tillfälle att yttra sig vid verkställighet av ett avlägsnande.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till kommittémotion 2016/17:3665 (V) yrkandena 3–5, ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

8. Intresseavvägning, punkt 8 (M, C, KD)

av Caroline Szyber (KD), Ewa Thalén Finné (M), Carl-Oskar Bohlin (M), Ola Johansson (C), Mats Green (M) och Lars Beckman (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C) yrkande 4 och avslår motion

2016/17:3693 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Det lagförslag som vi tidigare ställt oss bakom innebär att skälig hänsyn ska tas till såväl sökandes intresse som svarandes situation vid verkställighet av ett avlägsnande. Vi vill att en markägare som upplever ett intrång i besittningen av sin mark ska kunna känna sig trygg om att få tillbaka den och att det inte ska finnas någon risk för att verkställigheten drar ut på tiden i onödan. Vi

tycker därför att intresseavvägningen på svarandesidan endast bör beakta barnperspektivet och anpassa verkställighetsprocessen så att sociala myndigheter hinner agera i enlighet med socialtjänstlagen.

Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag där intresseavvägningen på svarandesidan endast beaktar sociala myndigheters möjligheter att hinna hjälpa barn i bosättningarna. Detta bör riksdagen, med bifall till kommittémotion 2016/17:3672 (KD, M, C) yrkande 4, ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Vi instämmer i övrigt i majoritetens bedömning med där anförda skäl att önskemålen i kommittémotion 2016/17:3693 (L) yrkande 2 får anses vara tillgodosedda.

9. Hantering av otillåtna bosättningar med barn, punkt 9 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilandersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2016/17:3673 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD) yrkande 5.

Ställningstagande

Det lagförslag som vi tidigare i betänkandet ställt oss bakom innebär att särskild hänsyn kan tas till om det finns barn på platsen. Det innebär i praktiken att i fall där det finns barn i en otillåten bosättning ska bosättningen behandlas på ett särskilt sätt och kunna ges mer tid. Vår uppfattning är att om barn är inblandade så är situationen akut, och handläggningen måste då ske snabbast möjligt för att barnen inte ska riskera att växa upp i en undermålig boendemiljö.

Regeringen bör därför ta initiativ till att otillåtna bosättningar med barn hanteras särskilt skyndsamt. Detta bör riksdagen, med bifall till kommittémotion 2016/17:3673 (SD) yrkande 5, ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Särskilt yttrande

Regeringens lagförslag, punkt 1 (M, C, KD)

Caroline Szyber (KD), Ewa Thalén Finné (M), Carl-Oskar Bohlin (M), Ola Johansson (C), Mats Green (M) och Lars Beckman (M) anför:

Vi står i sak bakom vårt motionsyrkande om att proportionalitetsprincipen inte ska lagfästas inom ramen för det nya avlägsnandeförfarandet. För att den angelägna lagstiftningen om avlägsnande som helhet ska kunna träda i kraft den 1 juli 2017 har vi emellertid valt att inte följa upp motionsyrkandet. Vi kommer dock att följa frågan noga, och beroende på utfallet av den kommande uppföljningen av regleringen avser vi att återkomma med förslag på nödvändiga åtgärder.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2016/17:159 Avlägsnande – en ny form av särskild handräckning:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i utsökningsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Följdmotionerna

2016/17:3665 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med syfte att finna heltäckande åtgärder för att hantera boendesituationen för utsatta EU-medborgare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att ett avlägsnande ska göras beroende av erbjudande om alternativt boende och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svaranden alltid bör få tillfälle att yttra sig vid verkställighet av ett avlägsnande och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag som stärker rättssäkerheten för svarande vid interimistiska beslut, särskilt när det gäller rätten att invända och möjligheten att därmed ansöka om inhibition, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag om att verkställigheten inhiberas automatiskt vid överklagan av beslutet och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3672 av Tuve Skånberg m.fl. (KD, M, C):

1. Riksdagen beslutar att anta 18 § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning med den ändringen att orden ”rimliga ansträngningar” i andra stycket ersätts med ”någon åtgärd för att identifiera svaranden”.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag som innebär att samma ansvar för kostnader bör gälla alla svarande oavsett när under processen de identifieras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen beslutar att anta 43 § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning med den ändringen att andra stycket i paragrafen utgår.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag där intresseavvägningen under verkställighetsprocessen endast beaktar sociala myndigheters möjligheter att hinna hjälpa barn i bosättningarna och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen beslutar att anta 16 kap. 10 a § regeringens förslag till lag om ändring i utsökningsbalken med den ändringen att orden ”en vecka” i andra stycket ersätts med ”fem dagar”.
6. Riksdagen beslutar att anta 16 kap. 10 b § regeringens förslag till lag om ändring i utsökningsbalken med den ändringen att ordet ”fyra” i första stycket ersätts med ”tre”.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag där markägaren inte belastas med några förrättningskostnader, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:3673 av Mikael Eskilandersson och Roger Hedlund (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den drabbade markägaren aldrig ska belastas med kostnader till följd av olagliga bosättningar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att markägaren ska få alla kostnader till följd av olagliga bosättningar ersatta, om myndigheterna inte levt upp till övriga regelverk som påtalas i motionen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att markägare ska ha rätt till ersättning för inkomstbortfall till följd av olagliga bosättningar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att besittningsrätt inte ska kunna återopas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingripa snabbt när barn är inblandade och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om hur brott mot allemansrätten bättre kan bekämpas och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3693 av Robert Hannah m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förtydligande av polisens befogenheter att hantera egendom som kvarlämnats vid platsen för en otillåten bosättning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en dubbel proportionalitetsbedömning inte ska göras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avgiftsnivåerna och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om utsökningsbalken

dels att 17 kap. 3 och 8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast efter 16 kap. 9 § ska sättas närmast före 16 kap. 11 §,

dels att det ska införas sex nya paragrafer, 16 kap. 10–10 d §§ och 18 kap. 11 §, och närmast före 16 kap. 10 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

Avlägsnande

10 §¹

Med avlägsnande avses en förpliktelse för den som har rubbat sökandens besittning att, i annat fall än som anges i 1 §, flytta från fast egendom, en bostadslägenhet eller något annat utrymme i en byggnad eller i annan lös egendom.

10 a §

Innan ett avlägsnande sker ska svaranden underrättas.

Avlägsnandet får ske tidigast en vecka från det att svaranden underrättades. Detta gäller dock inte vid verkställighet av ett beslut enligt 63 § lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

¹ Tidigare 10 § upphävd genom 2006:672.

10 b §

Om det är möjligt ska ett avlägsnande ske inom fyra veckor från det att de handlingar som behövs kom in till Kronofogdemyndigheten.

Om det behövs av hänsyn till svaranden får Kronofogdemyndigheten medge anstånd med avlägsnandet under högst en vecka från utgången av den tid som anges i första stycket eller den tid som anges i 10 a § andra stycket, om den inträffar senare.

10 c §

Vid ett avlägsnande tillämpas 3 § första stycket, 5 och 6 §§ och 7 § första och tredje styckena.

Om det är möjligt ska svaranden underrättas innan ett beslut enligt 7 § första stycket meddelas.

10 d §

Ett avlägsnande kan verkställas även mot en tredje man som hindrar sökanden i utövningen av hans eller hennes rätt, om det är uppenbart att tredje mannen saknar fog att motsätta sig verkställigheten. För en sådan tredje man gäller vad som är föreskrivet om avlägsnande för svaranden.

17 kap.**3 §²**

Sökanden ansvarar inte för förrättningskostnaderna för utmätning enligt 7 kap. 21 § eller för sådan handräckning enligt 8 kap. 18 § som behövs för att komma i besittning av lös egendom eller bostad.

Sökanden ansvarar inte heller för förrättningskostnaderna i mål om utmätning för fordran som vid utmätning av lön har företrädesrätt enligt 7 kap. 14 §.

Vid avhysning ansvarar sökanden inte för kostnader för förvaring av svarandens egendom eller för andra åtgärder som väsentligen avser att skydda

Vid avhysning och avlägsnande ansvarar sökanden inte för kostnader för förvaring av svarandens egendom eller för andra åtgärder som väsentligen avser att

² Senaste lydelse 2007:277.

svaranden mot förlust. Detsamma gäller kostnader för försäljning enligt 16 kap. 7 §.

skydda svaranden mot förlust. Detsamma gäller kostnader för försäljning enligt 16 kap. 7 §.

8 §³

Förrättningskostnader i mål om verkställighet enligt 16 kap. får genast utsökas hos svaranden, om *ej* annat följer av exekutionstiteln. Detta gäller dock *ej* verkställighet av beslut om kvarstad eller annan säkerhetsåtgärd.

Förrättningskostnader i mål om verkställighet enligt 16 kap. får genast utsökas hos svaranden, om *inte* annat följer av exekutionstiteln. Detta gäller dock *inte* verkställighet av beslut om kvarstad eller annan säkerhetsåtgärd.

Vid ett avlägsnande får förrättningskostnader endast utsökas hos en svarande som anges i den ansökan som ligger till grund för exekutionstiteln.

Om egendom i samband med avhysning säljs enligt 16 kap. 7 §, tas *förrättningskostnad* för försäljningen ut ur köpeskillingen.

Om egendom i samband med avhysning *eller avlägsnande* säljs enligt 16 kap. 7 §, tas *förrättningskostnader* för försäljningen ut ur köpeskillingen.

När förrättningskostnader för avhysning tas ut hos svaranden, har *kostnad* som avses i 3 § tredje stycket företräde framför *annan förrättningskostnad*.

När förrättningskostnader för avhysning *eller avlägsnande* tas ut hos svaranden, har *kostnader* som avses i 3 § tredje stycket företräde framför *andra förrättningskostnader*.

18 kap.

11 §⁴

Ett överklagande i ett mål om avlägsnande behöver inte innehålla sådana uppgifter om motparten som avses i 5 § tredje stycket lagen (1996:242) om domstolsärenden i de fall uppgifterna saknas i målet hos Kronofogdemyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

³ Senaste lydelse 1996:130.

⁴ Tidigare 11 § upphävd genom 1996:248.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning

Häri genom föreskrivs att 4, 18, 26, 29, 43, 46 och 58 §§ lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

En ansökan om särskild handräckning får avse åläggande för svaranden att

1. vidta rättelse när sökandens besittning *har* egenmäktigt rubbats eller annan olovlig åtgärd har vidtagits beträffande fast eller lös egendom eller utövningen av sökandens rätt till viss egendom på annat sätt olovligen hindras,

2. vidta eller tåla en åtgärd när

En ansökan om särskild handräckning får avse *en skyldighet* för svaranden att

1. vidta rättelse när sökandens besittning egenmäktigt *har* rubbats eller *någon* annan olovlig åtgärd har vidtagits beträffande fast eller lös egendom, eller utövningen av sökandens rätt till viss egendom på annat sätt olovligen hindras,

särskild handräckning får ske enligt föreskrift i lag.

Om en ansökan enligt första stycket 1 avser en skyldighet för svaranden att flytta från fast egendom, en bostadslägenhet eller något annat utrymme i en byggnad eller i annan lös egendom, ska den handläggas som en ansökan om avlägsnande.

Särskild handräckning enligt första stycket 1 får inte avse avhysning i fall som anges i 3 § 1.

18 §¹

Ansökningen skall innehålla uppgifter om parterna i den utsträckning som anges i 33 kap. 1 § rättegångsbalken.

En ansökan ska innehålla uppgifter om parterna i den utsträckning som anges i 33 kap. 1 § rättegångsbalken.

En ansökan om avlägsnande behöver inte innehålla sådana uppgifter om svaranden som avses i första stycket, om sökanden trots rimliga ansträngningar inte kan lämna dessa uppgifter.

¹ Senaste lydelse 2006:709.

26 §

Svaranden *skall* i föreläggandet upplysas om att målet kan komma att avgöras även om han inte yttrar sig över *ansökningen*. Han *skall* också uppmanas att, om han bestrider *ansökningen*, ange skälen för bestridandet.

Svaranden *skall* vidare uppmanas att lämna de uppgifter om sig som avses i 33 kap. 1 § första–tredje styckena rättegångsbalken i den *mån* uppgifterna i *ansökningen* är ofullständiga eller felaktiga. Om det behövs, får svaranden föreläggas *att* vid vite lämna sådana uppgifter.

Svaranden *ska* i föreläggandet upplysas om att målet kan komma att avgöras även om han *eller hon* inte yttrar sig över *ansökan*. *Svaranden ska* också uppmanas att, om han *eller hon* bestrider *ansökan*, ange skälen för bestridandet.

Svaranden *ska* vidare uppmanas att lämna de uppgifter om sig *själv* som avses i 33 kap. 1 § första–tredje styckena rättegångsbalken i den *utsträckning* uppgifterna i *ansökan saknas eller* är ofullständiga eller felaktiga. Om det behövs får svaranden föreläggas vid vite *att* lämna sådana uppgifter.

29 §²

Föreläggandet ska delges svaranden i enlighet med vad som enligt rättegångsbalken gäller för delgivning av stämning i tvistemål. Kungörelsedelgivning enligt 48 § delgivningslagen (2010:1932) får dock endast ske i mål om särskild handräckning och i mål om betalningsföreläggande *såvitt* gäller fastställelse till betalning ur viss egendom enligt 2 § andra stycket.

Föreläggandet ska delges svaranden i enlighet med vad som enligt rättegångsbalken gäller för delgivning av stämning i tvistemål. Kungörelsedelgivning enligt 48 § delgivningslagen (2010:1932) får dock endast ske i mål om särskild handräckning och i mål om betalningsföreläggande *när det* gäller fastställelse till betalning ur viss egendom enligt 2 § andra stycket.

Vid kungörelsedelgivning enligt 49 § delgivningslagen i ett mål om avlägsnande ska ett meddelande som avses i 47 § samma lag anslås i anslutning till den plats som avlägsnandet avser.

En kopia av ansökningshandlingarna ska fogas till föreläggandet i mål om betalningsföreläggande som avses i 2 § andra stycket, i mål om särskild handräckning samt i andra mål där handlingarna innehåller någonting utöver vad som framgår av föreläggandet.

Om sökanden ska se till att delgivning sker, tillämpas 32 kap. 2 § rättegångsbalken.

² Senaste lydelse 2010:1957.

43 §

I mål om *särskild handräckning* skall kronofogdemyndigheten meddela utslag i enlighet med *ansökningen* i den mån denna är lagligen grundad och de omständigheter som enligt 39 § skall läggas till grund för prövningen utgör skäl för att bevilja åtgärden.

I mål om *särskild handräckning* ska Kronofogdemyndigheten meddela utslag i enlighet med *ansökan* i den *utsträckning* denna är lagligen grundad och de omständigheter som enligt 39 § ska läggas till grund för prövningen utgör skäl för att bevilja åtgärden.

En ansökan om avlägsnande får bifallas endast om skälen för åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för svaranden.

46 §

Om utslag meddelas, skall kronofogdemyndigheten i utslaget ålägga svaranden att ersätta sökandens kostnader i målet, om inte sökanden har inlett förfarandet i onödan.

Om ett utslag meddelas ska Kronofogdemyndigheten i utslaget bestämma att svaranden ska ersätta sökandens kostnader i målet, om inte sökanden har inlett förfarandet i onödan.

I ett utslag som gäller avlägsnande ska endast en svarande som anges i ansökan förpliktas att ersätta sökandens kostnader i målet.

58 §³

Vid överklagande av *kronofogdemyndighetens* utslag och beslut *samt* vid handläggningen i domstol tillämpas 18 kap. 1 och 8–11 §§ utsökningsbalken.

Vid överklagande av *Kronofogdemyndighetens* utslag och beslut *och* vid handläggningen i domstol tillämpas 18 kap. 1 och 9–11 §§ utsökningsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

³ Senaste lydelse 2005:700.